

Fremtidens natur

i Lejre Kommune

Danmarks
Naturfredningsforening

Kattinge Vig.

Forord

Dette hæfte er udarbejdet af Danmarks Naturfredningsforening i Lejre med bidrag fra andre naturinteresserede organisationer. Det er tænkt som et oplæg til den naturplan, som Lejre Kommune snart skal i gang med at udarbejde, men det kan lige så vel opfattes som

en »reklamesag«, der præsenterer vores kommunes herligheder. Arbejdet med at lave hæftet er båret frem af et dybt engagement og en stor kærlighed til Lejres natur og kultur, og det er vort håb, at dette vil smitte af på de politikere og embedsmænd, som i sidste ende skal styre udviklingen af Lejre Kommune.

Indhold

Indledning	3	Naturpleje og –genopretning	28
Adgang til naturen	4	Naturbeskyttelsesloven	29
Sammenhæng i naturen	6	Grønt Råd	30
Natur- og kulturperler	7	Landsbyerne	30
Det åbne landskab	18	Det kulturhistoriske Landskab	31
Fjordene	19	Indlæg fra de historiske foreninger i Lejre Kommune	32
Vand	19	Indlæg fra Friluftsrådet	35
Beskyttede naturtyper	20	Indlæg fra Det kulturhistoriske Landskab	36
Fredninger	24	Indlæg fra Dansk Ornitologisk Forening	38
Miljø	26	Forslag til vandreture i Lejre Kommune	40
Naturformidling	27		

Billeder på forsiden

Aurora

*Cinoberbladet Slørhat,
Hejede Overdrev*

Blåbåndet Pragtvandnymfe han

*Tagrør i rim og morgensol ved
Ll. Kattinge Sø*

Korn-valmuer og kornblomster

Vellerup Vig

Indledning

Kommer man fra hovedstadsområdet gennem det flade og tæt bebyggede Hedeland, åbner der sig lidt vest for Roskilde et helt andet landskab. Det er den nye Lejre Kommune. Det er vores landskab, som vi holder af og passer på, men som vi også gerne deler med vore naboer. Det skal indgå i en grøn ring uden om hovedstadsregionen.

Dette landskab er præget af dybe dale med enge og åer i bunden, af dødislandskaber med stejle bakker og store skove, af spredt bebyggelse med land- og skovbrug som de vigtigste udnyttelser af landskabet, og mod nord afsluttes det af Roskilde Fjord og Isefjordens smukke kyster.

Men det er ikke bare en fantastisk natur. Overalt i Lejre findes kulturspor helt tilbage til den gang da området første gang blev beboet. Der er køkkenmøddinger, kæmpehøje, vikingehaller, herregårde, landsbyer og gamle veje. Kun få steder i Danmark findes en lignende koncentration af natur og kulturminde, og så ligger hele herligheden så tæt ved storbyen, at dens indbyggere kan nå det på en endagstur.

Denne folder henvender sig til alle, som har indflydelse på vores natur og vore kulturminde. Og det er ikke kun politikere, embedsmænd og journalister. Alle, som kommer i vores kommune, har indflydelse. Landmanden og skovejeren, som har ansvaret for hovedparten af kommunens arealer, husejeren, som nok er den, som har størst indflydelse på kommende kulturpåvirkninger, naturelskeren, som i sin iver efter at opleve naturen glemmer at tage tilstrækkelig hensyn til den, eller øldrikkeren, som smider den tomme dåse i vejgrøften. Vi kan alle gøre vort til at beskytte naturen.

Dårlig opførsel i naturen bunder oftest i tre ting:

- *Griskhed*: Der er penge at tjene på at misbruge naturen.
- *Egoisme*: Jeg vil have det for sig selv.
- *Tankeløshed*: Det tager en time at fælde et smukt, gammelt træ, men 100 år at få et

nyt. Det stykke papir i grøften kan da ikke gøre noget. Den blomst kommer da nok igen. Og så videre.

På de følgende sider vil vi forsøge at pege på de aller værdifuldeste ting i Lejre Kommune. Vi vil pege på, hvordan vi bedst bevarer dem, hvordan vi kan gøre tingene endnu bedre, og hvordan vi kan give befolkningen adgang til at nyde denne natur og kultur uden at ødelægge den.

DN vil arbejde for:

- en folkelig forståelse for naturværdierne, som er nødvendig forudsætning for at opnå en god naturbeskyttelse.
- at flest mulige mennesker lærer naturen at kende og at sætte pris på den.
- at bevare og beskytte dette område og give såvel lokale som tilrejsende de bedste muligheder for at nyde det.
- at bevare det, så vore børn og børnebørn får de samme muligheder som os.
- at rette op på nogle af de fejl, som vi og vore forældres generationer har begået.

Det Kulturhistoriske Landskab:

I 2005 afgav et samarbejde mellem kommuner og interesseorganisationer en indstilling til Miljøministeriet om etablering af en nationalpark under navnet »Det Kulturhistoriske Landskab«.

DN vil arbejde for:

- at idéerne i »Det Kulturhistoriske Landskab« i videst muligt omfang føres ud i livet – også selv om området ikke får officiel status som Nationalpark.

Adgang til naturen

Og bag mig, sol, og blød mig, regn!
Jeg plukker mine nødder
og trasker langs et brombærhegn
med plovmuld under fødder.

Og det er al den jord, jeg har,
og alt, hvad jeg begærer.
Jeg håber, det går an, jeg ta'r,
hvad mine såler bærer.

Ludvig Holstein

Naturen er et fælles gode. Vi har alle ret til at nyde naturen, som har meget stor betydning for vores sundhed og velvære. Der er dog også begrænsninger i vores brug af naturen. De findes dels for at undgå, at vores brug ødelægger naturen, og dels for at beskytte privatlivets fred.

For at lette adgangen til naturen er der mange steder i Lejre anlagt trampestier. De er placeret, så de leder os til de interessante steder, men de har også til formål at lede os uden om de steder, som ikke tåler for megen færdsel. Mange steder på de afmærkede stier findes informationstavler, som fortæller om, hvad der er særlig bemærkelsesværdigt. Men ud over på de afmærkede stier har man også lov til at færdes på de fleste mark- og skovveje.

På kortet er vist nogle de afmærkede »hovedstierne« i kommunen.

Kortet er langt fra udtømmende. Der er også markeret seværdigheder, naturlejrpladser, parkeringspladser og togforbindelser. Der

Fakta:

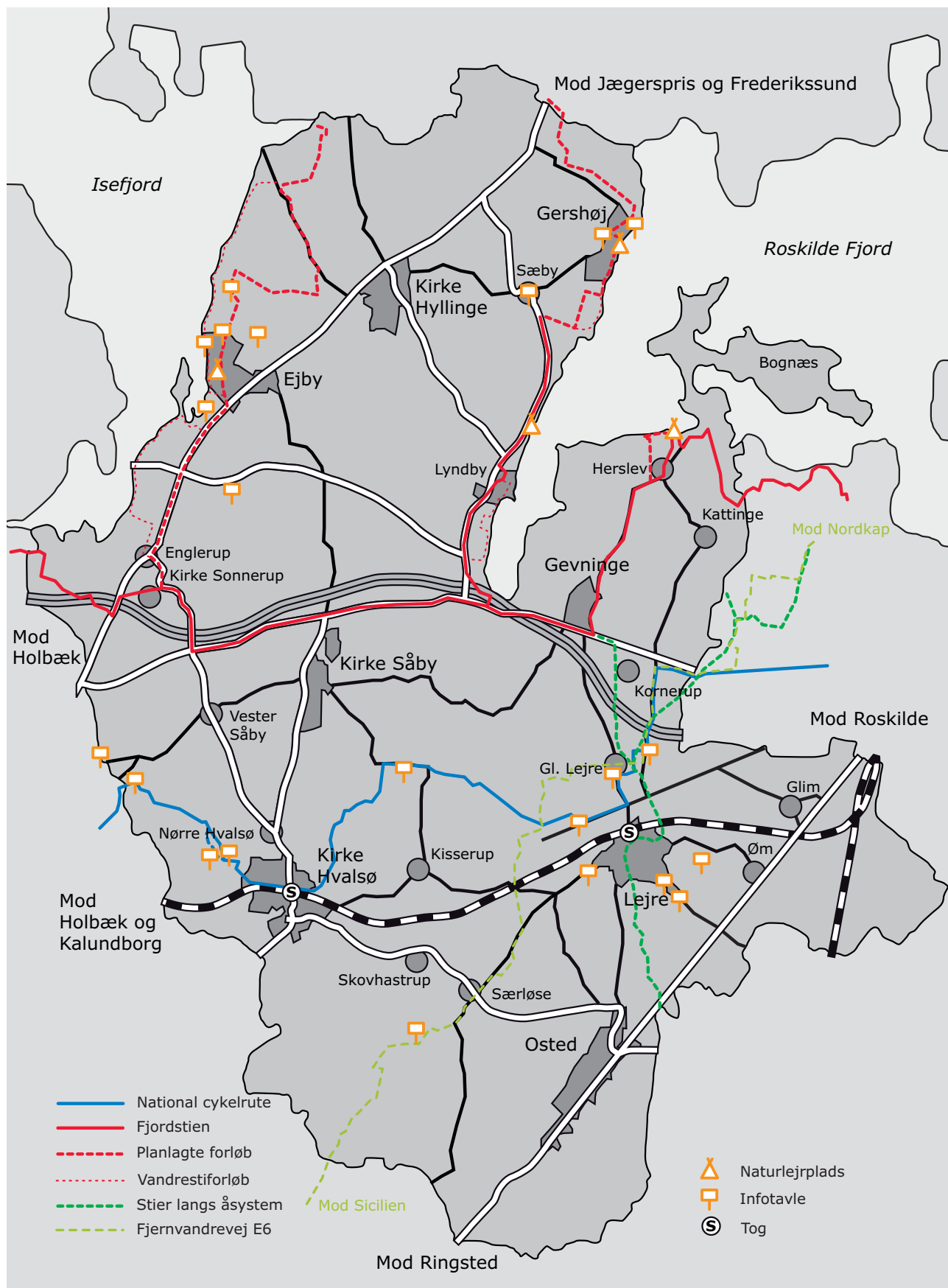
- Man må færdes til fods og på cykel på private veje og stier fra kl. 6 til solnedgang.
- I offentlige områder må man færdes hele døgnet, og man må også gå uden for veje og stier.
- Man må ikke færdes på dyrkede og indhegnede arealer, men godt på udyrkede, uindhegnede områder.
- Hunde skal de fleste steder holdes i snor.
- Ridning er kun tilladt, hvis der er skilte med »Ridning tilladt«, eller hvis man har særlig tilladelse af lodsejeren.
- Når du færdes i naturen, så sørg for, at det ikke kan ses, at du har været der. Efterlad den i samme tilstand, som da du kom.
- Vis hensyn til lodsejerne, betragt dig som gæst, og er du i tvivl, så spørg om lov.

går flere busruter gennem kommunen, men her er det tilrådeligt at skaffe busplaner for de enkelte ruter.

Endvidere er der bagest i dette hæfte en lang række mere udførlige kort med kortere og længere traveture i hele kommunen.

DN vil arbejde for:

- at både kommunens egne borgere og udefrakommende får god adgang til naturen, men at det sker på en måde, så naturen ikke lider under den rekreative udnyttelse.

De røde linier viser de afmærkede stier – Fjordstien og Skjoldungestien. Desuden er der med blå markeret en cykelrute og med grøn er markeret stisystemer langs åer. Fjernvandrerstien E6, der går fra Sicilien til Nordkap, er markeret med lysegrøn.

Sammenhæng i naturen

I nutidens landskab findes naturen ofte spredt som store og små kerneområder uden sammenhæng med hinanden. Hvis en art af en eller anden årsag uddør i sådan et område, er det vigtigt for dens overlevelse, at den kan genindvandre, så den ikke lige så langsomt forsvinder over det hele. Det er derfor vigtigt, at der i landskabet findes spredningskorridorer, hvor arterne kan passere de spredningsbarrierer, som adskiller deres levesteder.

Spredningsbarriererne kan for eksempel være trafikanlæg, større bebyggelser eller landbrugsområder med sprøjtede monokulturer.

Lejre Kommune er fra naturens hånd begunstiget på dette område, dels af store åbne landskaber, og dels af åer med brede ådale, som har bevaret deres værdi som spredningskorridorer. De store trafikanlæg er flere steder udformet, så passagerne gennem ådalene er holdt frie. Et morsomt eksempel på en spredningsbarriere, som blev skabt for 700 år siden, er dæmningen ved udløbet fra Kattinge

DN vil arbejde for:

- at alt planlægningsarbejde også indbefatter naturplanlægning.
- at de eksisterende spredningskorridorer – store som små – bevares.
- at nye anlæg planlægges, så de ikke blokerer spredningskorridorerne. Herunder at å- og kystbeskyttelseslinierne respekteres.
- at blokeringer, hvis de ikke kan undgås, i hvert fald forsynes med spredningspassager.
- at eksisterende spredningsbarrierer forsynes med flora- og faunapassager, så naturen bliver sammenhængende.

Sø til Roskilde Fjord. Dæmningen spærrede for havørrederne, så de ikke kunne komme op i Kornerup Å for at gyde. I 1990 anlagde Roskilde Amt en ørredtrappe ved Kattinge Værk, og siden da er ørrederne igen begyndt at bruge det store åsystem som yngleplads.

Ørredtrappen ved Kattinge Værk.

Natur- og kulturperler

Det, som først og fremmest gør Lejreområdet til et af Danmarks smukkeste og mest spændende områder, er helheden. Det storslåede landskab med de mange spændende detaljer. Men det er dog muligt at udpege visse steder, som med rette kan kaldes perler i landskabet.

Ådalene

Lejre Kommune gennemskæres af en række åsystemer, som ender i Roskilde Fjord og Isefjorden. Kornerup Å, Lejre Å, Helligrenden, Elverdamsåen, Ejby Å og Vejlemølle Å løber alle i dybe dale, som giver fantastisk flotte landskaber. Roskilde Amt har i tidens løb gjort meget for at forbedre åernes fysiske forhold, og der findes i dag et rigt fiske-, plante- og insektliv i dem. Visse steder er bebyggelsen langs åerne kommet for tæt på, og andre steder er der sket tilsanding af de gydebanks, som amtet har lavet. Her er oplagte opgaver for den nye kommune.

Åbakken i Lejre.

Vandstær på isen på Lavringe Å, Lejre.

Oren.

Skovene

Lejre Kommune er rig på gamle smukke skove – både private og offentlige. Bistrup Skovene blev af Frederik III i 1661 skænket til København til evig arv og eje som tak for forsvaret af hovedstaden. For en halv snes år siden solgte København alligevel skovene, men takket være en aktiv indsats fra DN, lykkedes det at få staten til at overtage dem. I de private skove, som primært tilhører de store godser, kan man frit færdes på veje og stier i dagtimerne, undtagen når der er jagt. I de stats-ejede skove er der fri adgang – også uden for vejene – hele døgnet. Desværre ses af og til misbrug af skovene som losseplads. Husk også, at hunde skal holdes i snor af hensyn til vildtet – undtagen i den hegnede skov i Bistrup.

Fjordkysten

Roskilde Fjord har nogle af Danmarks smukkeste kyster. I de mange dybe vige veksler det mellem skov, agerland og bebyggede områder. Kyststrækningerne er uhyre attraktive til bebyggelse, men DN mener, at den åbne strand er et så knapt og værdifuldt landskabselement, at fjordens ky-

ster skal friholdes for yderligere bebyggelse. Vi skal bevare det frie udsyn fra land over fjorden og omvendt. Her må hensynet til private interesser vige for hensynet til de mange mennesker, som gerne vil nyde den smukke udsigt.

Holmene i fjorden

I Lejre Vig ligger Skovholmene, Langholm og Hyldeholm. Disse er fredede fra 1. april til 15. juli for at beskytte de mange fugle, som yngler her. Også plantelivet – især på Langholm – er enestående. Det hænger sammen med, at

Langholm med blomstrende slangehoved og oksetunge.

Kornerup Kirke.

holmene aldrig har været udnyttet intensivt, siden de dukkede op af havet. Der har dog været problemer med rotter og rynket rose, som udkonkurrerer henholdsvis fugle og planter. Det er vigtigt, at den nye kommune fortsætter den bekæmpelse af disse arter, som amtet hidtil har stået for, ligesom den mangeårige naturovervågning videreføres.

Gravhøjene

Overalt i Lejre ligger der gravhøje. Mange af dem ligger meget iøjefaldende i det åbne

Øm Jættestue.

landskab, men også skovene gemmer mange af dem. De mest kendte er de tre Sakshøje ved Ryegaard, Øm Jættestue og højene omkring Skibssætningen og Gammel Lejre. En stor del af højene er blevet plejet af amtet, dels for at fremhæve dem i landskabet, og dels for at give de karakteristiske planter, som her er sluppet for pløjning, mere lysåbne vækstbetingelser. DN anser det for vigtigt, at kommunen viderefører amtets pleje af gravhøjene.

Kirkerne

Alle Lejres kirker er fra middelalderen og rummer rige historiske minder. Ved kirkerne har de historiske foreninger opsat tavler, som fortæller om sogne og ejerlav. Den lille kirke i Kornerup adskiller sig fra de øvrige ved at have et træspir i stedet for et tårn. Hovedparten af kirkerne er beskyttet af såkaldte Exner-fredninger (efter provst Exner), som har til formål at bevare det frie ind- og udsyn omkring kirkerne. På flere af kirkedigerne findes »levende fortidsminder« i form af tidligere tiders kulturplanter.

Troidænder på Kattinge Sø.

Kattinge Sø

Oprindeligt var Kattinge Sø den inderste del af Kattinge Vig, men i 1300-tallet byggede Hvidslægten en dæmning der, hvor Kattinge Værk ligger i dag. På dæmningen byggede man borgen Nebbe. I dag er Kattinge Sø vinterrasteplass for omkring 20.000 troidænder, hvilket er omkring 3% af den nord-vest europæiske bestand. Der har været en konflikt mellem tidspunktet for lystfiskeriet på søen, af hensyn til søens funktion som rasteplass for troidænderne. Det er vigtigt, at den store koncentration af troidænder sikres ro fra oktober til april.

Særløse Overdrev

Særløse Overdrev har aldrig været under plov. I gamle dage var overdrevet det fælles område uden for landsbyernes dyrkede arealer, som blev benyttet til græsning. Denne driftsform gav plads til et rigt og helt specielt planteliv, som er baggrunden for at Særløse Overdrev er fredet.

Men det kan kun bevares, hvis overdrevet bliver græsset og friholdt for sprøjtning og gødskning.

Bistrup skovene

Bistrup skovene er statsejede, og som sådan åbne for offentligheden hele døgnet med ret til at færdes uden for skovvejene. Der er også mulighed for ridning, og der er afdelinger, hvor man kan lufte hunde uden snor.

Naturen i skovene er meget rig. Her findes blandt andet to rødlistede pattedyr, hasselmusen, som er truet, og skovmåren, som er sjælden, men derudover er der gode chancer for i tusmørket at se grævlinger og ræve.

Særløse Overdrev.

Bognæs en vinterdag.

Gammelt træ på Bognæs.

Bognæs

Bognæs består af to skovklædte halvøer, som strækker sig ud i Roskilde Fjord. Skovbrynene ud mod fjorden udgør nogle af Danmarks flotteste guldalderlandskaber, som flere steder adskilles fra kysten af brede strandenge. For at komme ud på Bognæs må man først passere en cirka to kilometer lang vej, hvor færdsel kun er tilladt til fods eller på cykel. Undervejs passerer man den markante Kongehøj, hvorfra der er en fantastisk udsigt over både Kattinge- og Lejre Vig. Herefter kan man gå til venstre til Vestskoven eller til højre til Storskoven. På grund af de lidt vanskelige adgangsforhold er skoven ikke voldsomt overrendt, men dog meget populær som udflugtsmål. Storskovens karakterplante er ramsløg, hvis skarpe duft dominerer skoven om foråret og sommeren. På Storskovens østspids – Askehoved – findes en blandet koloni af skarver og fiskehejrer. På det nærliggende Egehoved findes den meget sjældne, fredede bille eremitten i de mere eller mindre udgåede ege, og i toppen af et af de gamle fyrretræer findes Hovedstadsregionens indtil videre eneste havørnerede. For at beskytte havørnene er Egehoved afspærret for offentligheden fra den 1. februar til den 1. august, men reden kan udmærket iagttages fra et udsigtspunkt uden for afspærringen. Flere af skovens vandhuller er blevet oprenset af hensyn til den store salamander.

Ejby Ådal

Ejby ådal er en næsten 30 meter dyb tunneldal dannet i slutningen af sidste istid. På de stejle skrænter findes såkaldte »fårestier«, som dannes når skrænternes ler skrider ud. Åen, som snor sig kraftigt gennem ådalen, er en af Sjællands reneste med opgang af gydende havørreder. Plantelivet i ådalen er fantastisk med mere end 600 forskellige arter, hvoraf flere er sjældne som grenet edderkopurt, nikkende kobjælde, vibefedt, majgøgeurt, kødfarvet gøgeurt, skovkløver og soløje. Danmarks Naturfredningsforening tog i 1948 initiativet til en fredning af ådalen, og i 1994 blev også kystskrænterne nord og syd for åen fredede. Det er vigtigt, at kommunen fører omhyggelig tilsyn med fredningen, at der fortsat sker en tilpas afgræsning af området og at tilførslen af næringsstoffer fra landbruget holdes meget lav.

Ejby Ådal.

Ryegaard.

Ryegaard

Ryegaardfredningen er domineret af morænelandskabet med store bakker og mange dødishuller i store dele af Dyrehaven og i området ved Trudsholm. I Strandskoven og ved Sandvad ses israndslinien særligt tydeligt med smeltevandssletter og dybe erosionsdale. Ved Sandvad ses også randmoræner. Ved havets indtrængen over istidslandskabet er den fligede kystlinie med næs og små holme opstået (Egernæs, Strandskoven, Garveriskov og Bramsnæs). Engarealerne omkring Egernæs og de flade områder omkring Bramsnæs – Någen og Næsled – er gammel stenalderhavbund. Vandspejlet lå dengang 3-4 meter højere end i dag.

Ryegaardfredningen er en af de ældste større landskabsfredninger på egnen. En række senere fredninger i 1960'erne og 1970'erne omkring Ejby, Englerup, Ordrup og Torkilstrup, har skabt den unikke sammenhængende landskabsfredning kaldet »Det midtsjællandske Godsområde«. Området er analyseret i forbindelse med udpegningen af kommende nationalparker i Danmark.

Ryegaard Dyrehave

Skovområdet vest for Ryegaard er kendetegnet ved sit bakkede græsningslandskab med moser og søer og mange ca. 200 år gamle, krogede fritstående bøge – især i »Trolde skoven«. I Dyrehaven kan man få en fornemmelse af skovenes udseende før 1805, hvor »Fredskovsforordningen« regulerede grænserne mellem skov

og græsningsområder. Dyrehaven er højt beliggende i landskabet med en formidabel udsigt over Bramsnæs Vig og fjordlandskabet.

Kirkemosen i Ryegaard Dyrehave

I tilknytning til Dyrehaven ligger Kirkemosen, der sammen med Holmegård Mose repræsenterer de eneste tilbageværende egentlige højmoser på Sjælland. Den får udelukkende sit vand fra nedbøren. Dette giver et helt specielt plantesamfund med arter som stiller meget ringe krav til kvælstoftilførsel, eller som skaffer sig kvælstof ved at være »insektædende« som for eksempel soldug. Her vokser foruden arter af tørvemosser (sphagnum) også klokkel yng, rosmarin-lyng, tranebær og kæruld, blåtop, bukkeblad, liden ulvefod m.fl. Det er vigtigt for Kirkemosens bevarelse, at Roskilde Amts pleje af mosen videreføres, da den ellers vil gro til med birk, som vil udtørre mosen og udkonkurrere det specielle plantesamfund.

Dyrehave, Ellesump i Vettermose.

Vandretur i Uglestrup Mose.

Uglestrup Mose

Uglestrup Mose er et såkaldt ekstremrigkær, hvor kalkholdigt vand presses op fra undergrunden og betinger et rigt og specielt planteliv. Selv om afvanding i forbindelse med anlæg af Holbækmotorvejen i nogen grad har skadet mosen, er den stadig i høj grad bevaringsværdig.

Det er nødvendigt at pleje mosen med afgræsning og kratrydning for at bevare dens planteliv.

Bramsnæs og Dejligheden

Den flotte udsigt fra Elverdamsvejen ved Dejlighedsbakken er vel en af landets kendteste. Der er stiforbindelse herfra til foden af næsset og videre langs kysten til Langtved Færgekro. De stejle skrænter på næsset står skovklædte mod Bramsnæs Vig og Bramsnæs Bugt.

Dejligheden er et gammelt navn for området, men det blev for alvor fastslået, da digteren Christian Winter i sommeren 1849 boede på gården Krabbeslund ved vigen og digtede om landskabet. På spidsen af Bramsnæs – Någen – findes et flot overdrev. I vigen fangede man tidligere marsvin ved at genne dem på lavt vand og slagte dem, som man stadig fanger grind på Færøerne.

På næssets vestside nyder den blå anemone godt af kalken fra stenalderfolkenes køkkenmøddinger, hvis østersskaller er synlige i pløjelagene ved Næsled.

Egernæs

Næsset med det kuperede terræn stikker frem i Tempelkrogen ved Ordrup Skov, omgivet af strandenge med en enestående flora. I skoven ligger Fuglsø, der i dag er delvist tilgroet

Egernæs – kig mod Arnakke.

med Tagrør. Der er offentlig adgang til skoven – men ikke fra landsiden til selve Egernæs.

Egernæs er, sammen med det inderste af Tempelkrogen, Hestehaverne og Fuglsø, udpeget som Natura 2000-område. Sydvest for Egernæs findes et inddæmmet område, som ligger cirka 1 meter under daglig vande. Dette område vil kunne naturgenoprettes som et lavvandet marint område.

Strandskoven og Garveriskov

Skovene syd og nord for Langtved Færgekro præges af de flotte skovbryn ud mod Isefjorden – fortrinsvis af eg og bøg. Ellerenden løber gennem den nordlige del af Strandskoven og kaldes på dette stykke enten Færgerenden eller Garverenden. Ved kroen lå tidligere et garveri, og herfra kunne man også komme til Munkholm med en rofærge, indtil broen stod færdig i 1952.

Udgravninger af køkkenmøddinger vidner

om bosættelser fra stenalderen, og man kan stadig finde rester af dem syd for parkeringspladsen. Strandskoven og Garveriskov er sammen med kystlinien og skovbræmmerne omkring Bramsnæs udpeget som Natura 2000-område.

Bulvad Enghave

Fra Sonnerupvej ved Bulvadhuset er der et kig ind over den smukke eng, hvor Ellerenden løber mod vest. Engen er kantet af skovbryn til begge sider og holdes ved græsning.

Tadre Mølle

Den gamle vandmølle Tadre Mølle fungerer i dag som museum. I tilknytning til museet findes en naturskole med mulighed for primitiv overnatning.

Møllen, som ligger fantastisk smukt, danner rammen om mange skoleaktiviteter, både i naturfag og historie.

Tadre Mølle.

Elverdamsdalen

I Elverdamsdalen findes Danmarks største forekomst af kildekalk, med op til 8 meter tykke lag. Kalken dannes, når kalkholdigt grundvand, som samtidig indeholder kuldioxid, kommer op til overfladen. I kalken, som er op til 10.000 år gammel, findes aftryk af datidens planter som multebær, rypelyng, birk, el, polarpil og dværgbirk.

Der dannes fortsat ny kildekalk eller frådsten, som i våd tilstand kan skæres i blokke. Når kalken tørrer, hærder den til hårde sten.

Mange af egnens kirker er helt eller delvist bygget af disse frådsten. Kirke Sonnerup kirke fik i 1870'erne en omfattende restaurering, hvor man åbnede et frådstensbrud ved Øvre Vintre Mølle.

Følger man Sortekilden her, kan man stadig se en frådstensprofil nord for vejen.

Kildekalk.

Skibssætningen med Gl. Lejre i baggrunden.

Gammel Lejre

Gl. Lejre er først og fremmest kendt som skjoldungernes kongesæde. Her har man de senere år udgravet flere store haller fra jernalderen. Nord for åerne, ligger også den store skibssætning fra vikingetiden.

Ved Gammel Lejre mødes de to åer Langvad Å og Ledreborg Å, og her har man i middelalderen bygget en dæmning på tværs. Efter denne skilles åerne igen og fortsætter mod Kattinge Vig som Kornerup Å og mod Lejre Vig som Gevinge Å. Store dele af området er fredet, og i den gamle landsby ligger Lejre Museum.

Forsøgscentret

Nord for Ledreborg slot og på godsets arealer, ligger Lejre Forsøgscenter – et historisk, arkæologisk forsøgs- og besøgscenter, der igennem mere end 40 år har udvidet vores viden om forhistorien. Det er sket, og sker stadig i en blanding af spændende levendegørelse og videnskabelige forsøg med teknikker og materialer. Centret er beliggende i et gammelt overdrev, hvor man har bevaret gamle landskabselementer og tilføjet gamle husdyrracer omkring de forskellige historiske miljøer: stenalderboplads, jernalderlandsby, vikingeplads og landbohuse fra 1800-tallet.

Ledreborg Gods

Ledreborg gods ligger – lige som kommunens øvrige godser – i et flot kuperet landskab domineret af store skove. På det sted, hvor Ledreborg Å skærer sig dybt ned i terrænet og dan-

Ledreborg Gods fra luften.

ner en slugt, anlagde Johan Ludvig Holstein i 1741-1757 slottet Ledreborg med den flotte barokhave på skrænterne ned mod åen. I tilknytning til haven anlagdes »Det historiske og genealogiske peripatetiske Akademi«, hvis statuer er skikkelser fra Nordens mytologi og historie. Godset og slottet har siden været i familien Holsteins eje i otte generationer. Godset blev i 1973 fredet ved en frivillig fredning. Riddersalen er åbne for publikum, og det samme er slotsparken, der er under restaurering. Her har Danmarks Radio i flere år holdt slotskoncerter, som har samlet over 20.000 mennesker i parken.

Lindholm Gods

Lindholm Gods ligger ved bunden af Borrevejle Vig i et stærkt kuperet, skovklædt landskab, som strækker sig op mod Abbetved. I skovenes dale løber Helligrenden, som har en af Lejres mest stabile bestande af gydende havørreder. Inden Roskilde Amt blev nedlagt, udarbejdedes en restaureringsplan for Helligrenden, men den nåede ikke at blive realiseret inden lukningen. En kommunal fuldførelse af dette

projekt bør have høj prioritet i den nye kommune.

Krabbesholm, Holtensminde og Sæby

Det lille gods Krabbesholm er udskilt fra Egholm i 1671, men var i næsten 200 år kun en avlsgård. Hovedbygningen blev bygget i 1852. Godset var fra 1810 til 1850 ejet af stadsmægler N.A.Holten, der gjorde meget for sine bønder i Gershøj, Sæby og Store Karleby. De fleste gårde og huse blev opbygget, og han uddelte park- og frugttræer til alle. Sæby bærer stadig præg af denne periode med gode bindingsværksbygninger, mange store træer, samt stendiger om haverne. Sæby har en bevarende lokalplan, der omfatter disse elementer, men den mangler bevågenhed fra beboerne. Mellem Krabbesholm og Sæby ligger Krabbesholm skov, plantet af Holten fra 1817 og frem, og syd herfor Danmarks første husmandskoloni – Holtensminde, anlagt i den samme periode. Alleen mellem Krabbesholm og skoven, samt træerne i Sæby var i 1970'erne genstand for en bevareningskampagne, men trænger igen til en bevarende indsats med beskæring og nyplantning.

Vellerup Vig

Lejre Kommunes nordgrænse, Vejlemølle Å, løber ud i bunden af Vellerup Vig, som derfor er et af Danmarks bedste ørredområder. Vigen er en druknet tunneldal med senere landhævning, hvor det enestående landskab i dag er præget af strandenge med stejle skrænter, der danner tunneldalens sider, det eneste sjællandske modstykke til de typiske jyske fjorddale. Vellerup Vig har lokalt meget store vanddybder, der tidligere gav grundlag for et havneanlæg, med dampfærgeforbindelse til Orø og Holbæk. Her blev korn og svin udskibet, og træ og kul losset til de lokale bønder. Molen er for længst væk, og i dag fremstår vigen som et enestående kystkompleks, hvor sammenvævningen af land- og vandflade er af national klasse. På sydsiden giver de uberørte landskabselementer basis for et rigt fugleliv, specielt i vintertiden hvor store flokke af blishøns, svaner og andefugle søger føde ved udløbene fra de kildevæld, der holder en bræmme isfri langs stranden.

Fugletur ved Avnsø.

Stendysse.

Og så alt det andet

Ovennævnte opremsning af perler er langt fra udtømmende. Overalt i kommunen finder man små og store seværdigheder. Brug f.eks. de smukke stisystemer, som er anlagt, så de fører forbi mange pragtfulde områder.

DN vil arbejde for:

- at Lejres natur- og kulturperler – og den helhed de indgår i – beskyttes og bevares.
- at borgerne – både i Lejre og vore gæster udefra – får god adgang til at opleve perlerne på en måde, som ikke skader dem.
- at der sker en formidling af perlerne.

»Krible-krable-tur« ved Tadre Mølle.

Shelter med bålplads.

Det åbne landskab

Roskilde Banke fra luften.

Det åbne land er en af de ting, som udmærker Lejre Kommune i forhold til kommunerne nærmere København. De store ådale og dødislandskaber skaber flotte, vide udsigter over et landskab, hvor hovedparten er land- og skovbrugsarealer – mange steder med fjordene som baggrund. DN anser det for vigtigt at bevare dette landskab, så det fortsat kan fungere som en del af hovedstadsregionens ydre ring af naturområder. Det opnås dels ved at holde en lav udbygningstakt, og dels ved at holde udbygningen samlet omkring trafikknudepunkterne. Det sidste har både miljømæssige og trafikale fordele. Ændringen i landbrugsstruktur bevirker, at en del landbrugsbygninger bliver overflødiggjort. DN går ind for, at sådanne bygninger kan udnyttes til andre erhvervsformål, under forudsætning af at ejendommens oprindelige præg bevares. Hvis en virksomhed i nedlagte landbrugsbygninger bliver en succes, vil det være fristende at udbygge den, men herved spoles det åbne landskab, og i sidste ende kan den oprindelige landbrugsejendom ved knopskydning ende

som et erhvervsområde. DN lægger vægt på, at en sådan udvikling undgås. Det bør fra starten pointeres, at den nye anvendelse skal ske inden for rammerne af de eksisterende bygninger, og hvis der opstår behov for udvidelser, skal disse flyttes til områder, som i kommuneplanen er udlagt til ikke landbrugsmæssige erhvervsformål. I det åbne land findes – lige som i landsbyerne en række bevaringsværdige bygninger.

DN vil arbejde for:

- at Lejres åbne landskaber forbliver åbne.
- at der, lige som der udarbejdes bevarende lokalplaner for landsbyerne, udarbejdes en registrant over bevaringsværdige bygninger i det åbne land.

Fjordene

Roskilde Fjord og Isefjorden er nogle af kommunens mest værdifulde rekreative områder med et stort naturindhold. Roskilde Fjord er EF-fuglebeskyttelsesområde, EU-habitatområde og Natura 2000 område. Miljøforholdene i de to fjorde er de seneste årtier forbedrede en del, som følge af bedre rensning af spildevand fra beboelser og erhvervsområder. Også landbrugsbelastning af fjordene er faldet, men endnu ikke nok. Hver gang vi har haft en regnfuld vinter, sker der et tilbagefald i vandkvaliteten på grund af udvaskning af kvælstof fra landbrugsområderne. Fjordenes problemer skal altså løses på land og ikke ude i selve fjordene.

Erhvervsaktiviteterne i fjorden er faldet stærkt. Erhvervsfiskeriet er næsten væk, men afløst af fritidsfiskeri. Jagten er også reduceret kraftigt. Til gengæld er lystsejladsskibet steget, men her er det hovedsagelig motorbådssejladsskibet, som generer. Med det danske samfunds stigende rigdom, har

mange fået råd til at anskaffe både med voldsom motorkraft (og benzinforbrug). Sejladsskibet med den slags både er stærkt generende – både for andre brugere af fjordene og for dyrelivet.

Fakta

I Roskilde Fjord findes en række steder hastighedsbegrænsninger for motorbådssejladsskibet. Ligeledes er der en del begrænsninger af jagten, og i fuglenes yngletid er der landgangsforbud på holmene.

DN vil arbejde for:

- en fredeliggørelse af fjordene, og for en fortsat forbedring af vandkvaliteten.
- at give gode muligheder for rekreativ udnyttelse af fjordene, men på en sådan måde, at fjordenes naturværdier ikke lider overlast ved det.

Vand

Vand er en forudsætning for alt liv. Lejre har meget vand, både i åer, søer og fjorde samt i undergrunden. Lejre er ikke bare selvforsynende med vand, men leverer også vand til hovedstadsområdet og Roskilde. Det er derfor yderst vigtigt, at vi passer på vort vand. Der er den sidste snes år sket en del fremskridt med Lejres vand. Renseanlæggene har bevirket en synlig forbedring af vandkvaliteten både i åer og søer samt i fjordene, men udskylningen af næringsstoffer fra land- og havebrug er stadig for stort, selv om der er sket forbedringer. Vandføringen i åerne er også blevet bedre, efter at Københavns Vandforsyning har mindsket indvindingen i området, men indvindingen foregår stadig tæt på åerne, hvorved deres vandføring mindskes – især i sommermånederne. Danmark har noget af det bedste drikkevand i verden, og det gælder også i Lejre. Det er vigtigt at fastholde denne tilstand. En del steder i landet – og enkelte steder i Lejre - har det været nødvendigt at lukke vandboringer på grund af nedslivning af skadelige stoffer. For at undgå noget

lignende i Lejre, er det vigtigt at undgå forurenende virksomheder – herunder landbrug – nær vandindvindingsområder og naturfølsomme områder. EU's vandrammedirektiv vil stille skærpede krav til Danmarks vand, og Lejre bør være førende på dette område.

DN vil arbejde for:

- at fastholde og forbedre vandkvaliteten i både overflade- og grundvand.
- en god vandføring i vore åer hele året.

Fakta

- København indvinder årligt omkring 5,5 mio. m³ vand i Kornerup Å's opland. Åen fører årligt omkring 50 mio. m³ vand ud i Roskilde Fjord.
- Roskilde indvinder i Horns Herred omkring 3,5 mio. m³ om året.
- Lejre indvinder 1,5 mio. m³ til eget forbrug.

Beskyttede naturtyper

Nogle naturtyper nyder særlig beskyttelse i Naturbeskyttelsesloven.

Der er ofte tale om naturtyper med en stor mangfoldighed af plante- og dyrearter.

Disse områders tilstand må ikke ændres uden tilladelse, men der er mulighed for at foretage naturpleje og naturgenopretning i dem.

Søer

Lejre Kommune rummer en række søer, hvoraf de største er en del af åsystemerne. Hovedparten af søerne har ikke en tilfredsstillende vandkvalitet, men flere steder er der dog tale om en positiv udvikling. Den utilfredsstillende vandkvalitet skyldes næsten udelukkende for stor tilførsel af næringsstoffer.

DN vil arbejde for:

- at vandkvaliteten i vore søer forbedres, dels ved reduktion af næringstilførslen og dels ved, at der laves bræmmer langs åer og søer, som kan opsamle og tilbageholde næringsstoffer fra landbrug og spildevand.

De vigtigste søer i Lejre er:

- Kattinge Søerne
- Avnsø

Tryggebrænde Sø, Hejede Overdrev.

Rim og morgentåge over Langvad Ådal ved Højby.

De vigtigste ferske enge i Lejre er:

- Engene langs Kornerup Å med tilløb
- Engene langs Lejre Å
- Engene langs Elverdamsåen
- Engene i Ejby Ådal

Ferske enge

Ferske enge findes oftest langs vore vandløb. De udnyttes som oftest til græsning, og de får et næringstilskud fra vandløbene, når disse i vinterhalvåret går over deres breder. Herved aflastes åer, søer og fjordene for en del næringstilførsel. En tilpas afgræsning har en positiv effekt på engenes planteliv. Som alternativ til græsning kan engene bruges til høslæt – f.eks. på vandindvindingsarealer. Herved fjernes biomasse fra engen, hvilket gavner flere plantearter, som kræver næringsfattig grobund. Hvis engene ikke plejes vil de springe i tagrør.

DN vil arbejde for:

- at holde vandindvindingen på så lavt et niveau, at engene opretholdes, samt at engene afgræsses, eller at der bliver slået hø i dem, og at dette fjernes. Engene må ikke gødskes.

De vigtigste strandenge i Lejre er:

- Engene omkring Bognæs
- Engene på Egernæs

Strandenge

Langs fjordenes kyster findes flere steder strandenge, som er bevoksede områder, der ved højvande oversvømmes. Her er også græsning, høslæt og undladelse af gødskning det væsentligste.

DN vil arbejde for:

- at strandengenes nuværende gode tilstand fastholdes.

Strandeng, Askehoved.

Uglestrup Mose.

Særløse Overdrev.

De vigtigste moser i Lejre er:

- Kornerup Mose
- Uglestrup Mose
- Højmosen i Ryegårds Dyrehave
- Dalkilder

De vigtigste overdrev i Lejre er:

- Ejby Ådal
- Ryegård Dyrehave
- Egernæs
- Særløse Overdrev

Moser

Moser er lavtliggende meget fugtige områder – ofte tidligere søer, som det ikke har været muligt at opdyrke, og som det ofte ikke en gang er muligt at færdes tørskoet i. I Lejre har vandindvinding nogle steder bevirket en sænkning af vandstanden til skade for mosernes specielle planteliv.

DN vil arbejde for:

- at vandstanden i vore moser opretholdes og enkelte steder hæves.

Overdrev

Lejre Kommune har en række værdifulde overdrev, som rummer et mangfoldigt og sjældent planteliv.

Overdrev er oftest et levn fra tidligere tiders landbrugsdrift, hvor kreaturerne afgræssede de arealer, som ikke var under plov. Græsningen – som ofte var meget intensiv – holdt området fra at springe i skov og udpinte jorden, til fordel for plantesamfund, som ikke tåler for megen næring. Langs kysterne findes strandoverdrev, som er arealer, som ikke oversvømmes ved højvande.

De minder i øvrigt i mange henseender om landsbyoverdrevene, selv om deres plantesamfund afviger en del. Der er ofte en jævn overgang mellem strandengen og strandoverdrevet.

Overdrev kan nu til dags plejes med et nøje afpasset græsningstryk, som bevarer et lysåbent landskab med mindst mulig tilførsel af næringsstoffer. Hvis overdrevene ikke plejes vil de springe i skov.

DN vil arbejde for:

- at overdrevene bevares ved en passende afgræsning uden tilførsel af ekstra næringsstoffer ved gødskning eller foder til de græssende kreaturer.

Vandløb

Vandløbene fungerer dels til afledning af vand og dels som vigtige levesteder for en lang række planter og dyr. Næsten samtlige Lejres vandløb er målsat som gyde- og opvækststeder for ørreder. Langs åerne må en to meter bred bræmme på hver side ikke dyrkes eller gødskes, udledning af spildevand må kun finde sted efter grun-

Kornerup Ås udløb i Svogerslev Sø.

De vigtigste vandløb og åer i Lejre er:

- Kornerup Å med tilløb
- Lejre Å
- Helligrenden
- Elverdamsåen med tilløb
- Ejby Å
- Garverrenden
- Ellerenden
- Vejlemølle Å

dig rensning, men den største trussel mod vandløbene er dog udledning fra landbruget. Dels ved direkte udledning af gylle og sprøjtemidler, hvilket oftest skyldes driftsuheld, dels ved udslivning af næringsstoffer og sprøjtemidler fra de tilstødende arealer. De fleste af Lejres vandløb har fået forbedret vandkvaliteten væsentligt gennem de seneste årtier, på grund af bedre spildevandsrensning, mere skånsom vedligeholdelse og ændrede driftsformer i landbruget. I flere af ådalene indvindes der vand. Dette har skærpet kravene til vandkvaliteten yderligere og har betydet, at der i flere af ådalene er udlagt dyrkningsfrie beskyttelseszoner. Til gengæld har vandindvindingen flere steder mindsket vandføringen – især i sommerhalvåret.

DN vil arbejde for:

- at den positive udvikling i åernes vandkvalitet fastholdes, og at kvaliteten forbedres yderligere, hvor det er muligt, samt at åernes vandføring – også i sommerhalvåret – bliver stor nok til at opretholde et rigt dyre- og planteliv.

Heder

Heder hører også til de beskyttede naturområder, men Lejre Kommune har ikke heder.

Pasning af de beskyttede naturområder kræver en omhyggelig overvågning, et godt samarbejde mellem kommunen og lodsejerne samt midler til at støtte lodsejerne, da driften ofte er urentabel.

DN vil arbejde for:

- at der fastlægges overvågningsprogrammer for de vigtigste beskyttede naturområder.
- at der – i samarbejde med lodsejerne – udarbejdes plejeplaner for de vigtigste beskyttede naturområder.
- at der afsættes tilstrækkelige ressourcer til at vedligeholde de beskyttede naturområder.

Fredninger

I Lejre Kommune er der gennem syv årtier gennemført over 40 fredninger efter naturbeskyttelsesloven. Fredningerne kan være ganske små og måske blot omfatte ét enkelt træ eller et meget beskedent areal, som det f.eks. ofte er tilfældet ved fredninger af kirkeomgivelser, eller de kan være store samlede landskabsfredninger på helt op til 1.800 ha som Ledreborg Gods. I alt er mere end 7.500 ha fredet, svarende til over $\frac{1}{3}$ af kommunens areal. Dette er en af de allerhøjeste fredningsprocenter i Danmark.

Hertil kommer ca. 1.000 ha statsejet areal fortrinsvis skov samt fredninger i Roskilde Fjord. Fredningerne er motiverede med landskabelige, rekreative, geologiske, biologiske og kulturhistoriske interesser. Som oftest er der tale om adskillelige sammenfaldende interesser. For langt den største del af arealernes vedkommende er der udbetalt erstatning til lodsejerne, men flere af fredningerne er gennemført frivilligt og uden erstatning. Dette gælder f.eks. de fleste af kirkeomgivelsesfredningerne og så store fredninger som godserne Sonnerupgård og Ryegård.

Indtil først i 1960'erne blev alle frednings-sager rejst af Danmarks Naturfredningsforening, men så kom fredningsplanudvalgene til. Disse var statslige organer på regional basis, men med repræsentanter for lokale myndigheder og interesseorganisationer – heriblandt DN. Fredningsplanudvalgene foretog, som de første, egentlige samlede og seriøse landskabsanalyser. Dette resulterede i en beslutning om at opbygge en »Midtsjællands Naturpark« på ca. 10.000 ha som en del af Hovedstadsregionens »grønne struktur« bestående af de offentligt ejede skove, de allerede fredede arealer og yderligere godserne Selsø-Lindholm, Åstrup, Ledreborg og landsbyejerlaugene Nørre Hvalsø og Kisserup samt de resterende dele af Elverdamsdalen og Abbetvedområdet. Desuden var det opfattelsen, at Skjoldenæsholm, i det daværende Vestsjællands Amt, burde indgå i strukturen. Fredningsplanudvalget nåede, inden dets funktio-

ner blev overført til Hovedstadsrådet, at få gennemført de nævnte sager undtagen Elverdamsdalen og Abbetved. Samtidig fortsatte DN sin selvstændige fredningsvirksomhed i området, men i overensstemmelse med den overordnede planlægning. Roskilde Amt og Hovedstadsrådet rejste også én fredningssag hver. Ved Hovedstadsrådets nedlæggelse ophørte arbejdet med »Midtsjællands Naturpark« på et tidspunkt, hvor der næsten kun manglede »etableringen af mindre parkeringslommer og stisystemer« samt formidlingen.

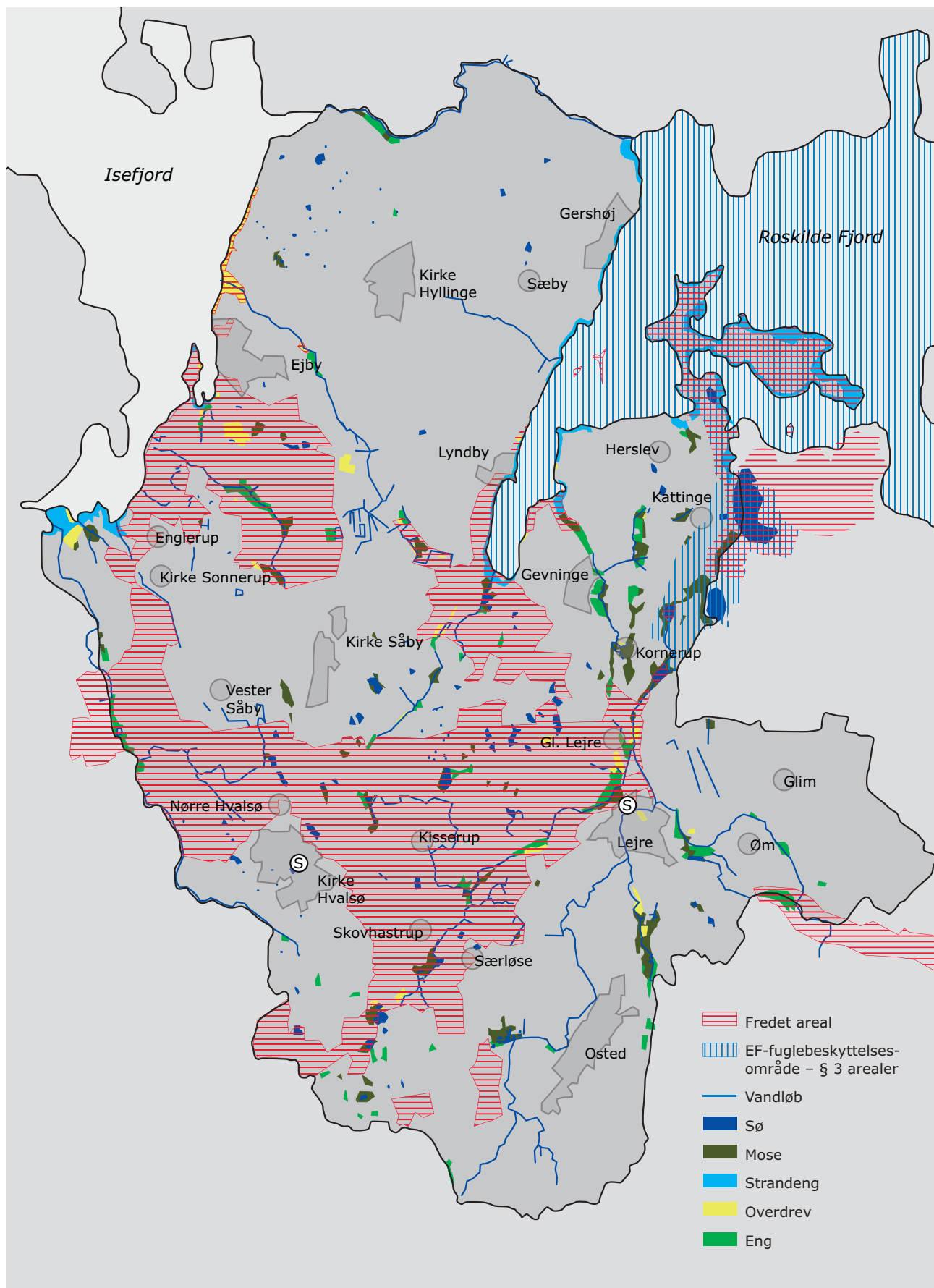
Nationalparkprojektet, »Det Kulturhistoriske Landskab«, kan opfattes som en genoptagelse af projektet »Midtsjællands Naturpark«.

Gøgeurt.

DN vil arbejde for:

- at Lejres fredninger respekteres og vedligeholdes.
- at intentionerne i »Midtsjællands Naturpark« og »Det Kulturhistoriske Landskab« realiseres.

Oversigt over fredninger og naturtyper.

Miljø

Natur og miljø hænger uløseligt sammen, men de fleste miljøforhold er ikke specifikke for Lejre Kommune. Det betyder dog ikke, at kommunen ikke i sin administration af miljølovene kan påvirke miljøet og dermed naturen i Lejre.

De vigtigste miljøproblemer i relation til naturen i Lejre er:

- Landbrugets påvirkning af naturen med gødning og sprøjtemidler. DN vil arbejde for, at gødning og sprøjtemidler anvendes, så de kun påvirker de afgrøder, som de er tiltænkt, uden at ende som forurening af omgivelserne. Kommunen bør være meget restriktiv med tilladelser til oprettelse og udvidelse af svinefarme ved naturfølsomme områder – specielt ådalene.
- Udledning af drivhusgasser har en global effekt, men må bekæmpes lokalt. Især trafikken bidrager kraftigt til drivhuseffekten. DN vil arbejde for, at biltrafikken reduceres. Dette opnås bedst ved at etablere en effektiv offentlig trafik samt ved at sørge for, at lokale arbejdspladser mindsker behovet for pendling. Også etablering af gode trafikforhold for de bløde trafikanter – f. eks. cykelstier – kan virke dæmpende på bilismen.
- Vi producerer en stigende mængde affald, som skal skaffes af vejen. Lejre har i dag forholdsvis gode affaldsordninger med

hjemmekompostering og genanvendelse. Desværre er der en del borgere, som ikke benytter affaldsordningerne, men efterlader deres affald i naturen. DN vil arbejde for, at affaldsordningerne udnyttes korrekt, og at befolkningen opdrages til aldrig at bruge naturen som losseplads.

Miljøproblemerne løses ikke kun ved konkrete tiltag, men i lige så høj grad ved at tilpasse vores livsstil. Agenda 21 (dagsordenen for det 21'ende århundrede) beskæftiger sig i høj grad med at påvirke vores livsstil, så vi belaster miljøet mindst muligt. Børnene bør inddrages i agenda 21 arbejdet. Ingen er bedre til at opdrage de voksne end deres børn, og det er jo også i høj grad deres fremtid, som det drejer sig om.

DN vil arbejde for:

- at Lejre Kommune bliver et sundt, smukt og rent sted at leve, og at den bliver en af Danmarks førende kommuner på disse områder.
- at mindske behovet for privat biltrafik.
- at påvirke borgernes livsstil, så den tager vidtstrakte hensyn til miljøet.

Affaldsdag i Bramsnæs.

Naturformidling

»Krible-krable-tur« ved Tadre Mølle.

»Hvordan fungerer en vandmølle«?

Den bedste beskyttelse af naturen er en folkelig forståelse og værdsættelse af den. DN holder en lang række arrangementer for at opnå dette. Den aller vigtigste målgruppe i denne henseende er vore børn. Naturen skal derfor have sin naturlige plads i skolernes undervisning. Kommunen må derfor sørge for, at skolerne har gode faciliteter til dette. Tadre Mølle er et godt eksempel på et sådant naturformidlingscenter, men Borrevejle er også en oplagt mulighed. Centrene bør have tilknyttet naturvejledere, som kan hjælpe lærerne med specialviden og udstyr.

Langs stierne er der mange steder opsat informationstavler lige som der er udarbejdet turfoldere, som beskriver seværdighederne. Disse informationer bør udbygges i fremtiden.

DN vil arbejde for:

- at udbygge forståelsen for naturen, så den får en ligelig prioritering i forhold til andre samfundsmæssige opgaver.
- at især børnenes forståelse af og glæde ved naturen prioriteres højt.

Fakta

- Skjoldungestien og fjernvandrervej E6 fører forbi flere af perlerne, og der er flere steder langs Skjoldungestien opsat »fortællepæle« med formidling af stedet.
- De historiske foreninger har opsat tavler ved kommunens kirker med formidling af kirker og ejerlaug.
- De historiske foreninger har lavet »Det historiske Landskab – Museet uden vægge«, som er en formidling af fortidsminder i landskabet.
- DN arbejder med at etablere en ny sti – Gudernes Stræde – fra Køge Bugt til Isefjorden. Stien vil komme til at ligne Skjoldungestien.
- Langs Isefjorden og Roskilde Fjords kyster går Fjordstien, som er lavet af de tre amter. Det er en kombineret vandre- og cyklesti fra Rørvig til Hundested.

Naturpleje og -genopretning

Meget af Danmarks natur er ikke oprindelig natur. Den er et kulturprodukt skabt af menneskets påvirkning. Vi kan derfor ikke bare lade stå til i disse områder. Vi er nødt til at pleje denne halv-natur, hvis vi vil bevare den. Denne pleje kan dels bestå i videreførelse af ældre driftsformer som afgræsning og høslæt, dels af bekæmpelse af arter, som har draget fordel af menneskelige aktiviteter, og som truer den oprindelige natur. Enge og overdrev kræver afgræsning, men i nutidens landbrug er det ikke rentabelt. Det kan dog modvirkes ved etablering af såkaldte ko- og fåregræsser-lav, som både giver ikke-landmænd kontakt med fødevarerproduktionen, og som medvirker til at bevare værdifulde landskaber og plantesamfund. Mange steder i Lejre Kommune er den indslæbte bjørneklo ved helt at fortrænge de oprindelige plantesamfund, og på flere af holmene ødelægges fuglekolonierne af rotter, mens den indførte art rynket rose udkonkurrerer den øvrige vegetation. Bekæmpelsen af rotter og rynket rose er allerede sat i system af amtet, mens situationen for bjørneklo er totalt ude af kontrol. Det er vigtigt, at kommu-

nen fastholder amtets aktiviteter og også tager fat på problemet med bjørnekloen.

Ved Elverdamsåens udløb i Tempelkrogen findes et inddæmet område, som ligger cirka 1 meter under daglig vande. Dette område er efter DN's mening en oplagt kandidat til naturgenopretning. Ved at fjerne diget, vil det tidligere lavvandede brakvandsområde kunne gendannes. De fleste af Danmarks lavvandede marine områder er i tidens løb blevet ødelagt ved landindvinding.

Fakta:

- Kommunerne har pligt til at udføre rottebekæmpelse og bekæmpelse af bjørneklo på kommunale arealer.
- På andre offentlige arealer har den myndighed, som ejer arealerne, pligt til at bekæmpe bjørneklo.
- På private arealer har kommunerne ret – men ikke pligt – til at bekæmpe bjørneklo.

Forekomst af bjørneklo i bunden af Lejre Vig.

DN vil arbejde for:

- at der afsættes tilstrækkelige midler til at pleje naturen, hvor det er nødvendigt.
- at det inddæmmede område ved Elverdamsåens udløb naturgenoprettes som et lavvandet marint område.

Naturbeskyttelsesloven

Danmark har en god naturbeskyttelseslov, som, hvis den bruges, som Folketinget har tænkt det, sikrer hovedparten af den danske natur- og kulturarv mod ødelæggelser. På tegningen er store dele af lovens bestemmelser vist på en overskuelig måde. Inden for de beskyttede områder må der ikke bygges. Af og til er der imidlertid behov for at dispensere fra lovens generelle bestemmelser, men alt for ofte får økonomiske hensyn lov at vinde over naturhensynene. Lejre kommune har så mange natur- og kulturperler, at der ofte opstår konflikter mellem økonomiske og fredningsmæssige interesser. I befolkningen er der heldigvis en voksende forståelse for at prioritere fredningsinteresserne højere end i tidligere tid. DN ønsker at styrke denne udvikling både hos borgere og politikere.

Ud over naturbeskyttelseslovens generelle bestemmelser giver loven også mulighed for at frede særligt værdifulde områder. En fredning er den stærkeste beskyttelse, som et område kan få. Lejre Kommune rummer usædvanligt mange store fredede områder.

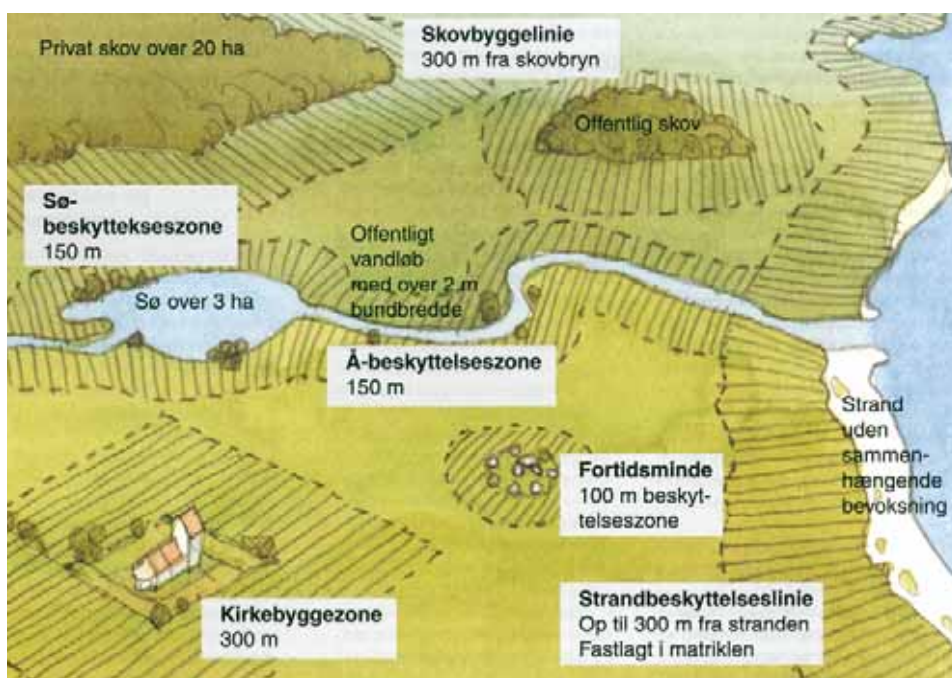
Fakta:

Dispensationer fra naturbeskyttelsesloven kan kun gives:

- hvis væsentlige samfundsmæssige interesser nødvendiggør det,
- og hvis det ikke er muligt at finde alternative løsninger.

DN vil arbejde for:

- at både fredede områder og områder, som er beskyttede af naturbeskyttelseslovens generelle bestemmelser, bliver bevaret.
- at lovens bestemmelser ikke bliver udhulet af dispensationer.

Inden for beskyttelseszonerne må der ikke bygges eller laves andre anlæg. Illustration fra DN's håndbog.

Grønt råd

Dette hæfte er et forsøg på at hjælpe Lejre Kommune med en god naturplanlægning, men det må ikke blive ved det. For at kommunen kan nyttiggøre den store specialviden om natur og miljø, som findes i de grønne organisationer, er der brug for en organiseret kommunikation med disse – gerne på tværs af kommunegrænserne.

Fakta:

I Roskilde Amt fandtes et velfungerende Grønt Råd, som var fælles for alle amtets kommuner.

DN vil arbejde for:

- at der oprettes et »Grønt Råd« i Lejre. Fra kommunen skal der både være embedsmænd og politikere, og fra de grønne organisationer skal der være repræsentanter for en bred vifte af naturinteresserede organisationer og lods ejere. Rådet skal være rådgivende for kommunen og bør mindst mødes et par gange om året.

Landsbyerne

Sæby gadekær.

Landsbyerne udgør et meget vigtigt element i Lejre – både i landskabelig og kulturhistorisk henseende. I Lejre findes en del meget velbevarede landsbyer, hvoraf nogle er helt i særklasse.

Fakta:

I den gamle Hvalsø Kommune findes bevarende lokalplaner for de fleste landsbyer, mens de gamle Bramsnæs og Lejre Kommuner stort set har forsømt at lave sådanne planer.

DN vil arbejde for:

- at der udarbejdes bevarende lokalplaner for kommunens landsbyer for at sikre, at disse bevares som rigtige landsbyer.
- at overgangen mellem landskab og bebyggelse i denne forbindelse opretholdes, og at bebyggelse indpasses uden præg af parcelhuskvarter.
- at der sættes begrænsninger for reklamer og lysforurening i form af dominerende udendørsbelysning og virksomhedsbelysning, og for at forhindre anvendelsen af reflekterende tag- og vægmateriale.
- at lokalplanerne for landsbyerne laves som helhedsplaner, uden at der trækkes arealer ud til særskilt lokalplanregulering. Planer om ændringer og indgreb i de sårbare landsbybebyggelser skal ske efter en fuldstændig plan for hele landsbyen.

Det kulturhistoriske landskab

Da regeringen i 2004 igangsatte arbejdet med at oprette et antal nationalparker i Danmark, tog man fra kommunal, amtslig og ngo side initiativ til at få oprettet en sådan i området omkring den sydlige del af Roskilde Fjord, primært i Bramsnæs, Hvalsø, Lejre og Roskilde kommuner. Med økonomisk støtte fra Friluftsrådet udarbejdede man et projekt, som fik navnet »Det kulturhistoriske landskab«.

I valgoplægget til kommunesammenlægningen gik både borgmestre og kommunalbestyrelser i de tre sammenlægningskommuner helhjertet ind for projektet, hvilket efter DN's opfattelse bør være forpligtende for den nye kommune.

I juni 2005 udkom en omfattende slutrapport for projektet. Først i 2007 påbegyndte Miljøministeriet en evaluering af de indkomne forslag. Hvad enten »Det kulturhistoriske landskab« bliver udpeget som statslig nationalpark eller ej, bør Lejre arbejde for at realisere projektets ideer.

DN vil arbejde for:

- at så mange ideer som muligt fra »Det kulturhistoriske landskab« realiseres af Lejre Kommune i samarbejde med andre interessenter.
- at »Det kulturhistoriske landskab« får status som nationalpark så snart lejlighed byder sig.

For det første er det meget muligt, at der – hvis projektet ikke udpeges i første runde – kommer en anden runde, hvor ministeriet har mulighed for at medtage det, og for det andet er det muligt at realisere en lang række af projektets forslag på lokalt plan ved et samarbejde mellem kommuner, erhvervsliv og organisationer.

Se også »Det kulturhistoriske landskab's« eget afsnit på de næste sider i hæftet.

Lejre Vig fra Herslev.

De historiske foreninger i Lejre Kommune

Lejre Historiske Forening

*Egnshistorisk Forening
for
Hvalsø Kommune*

Af Bent Gottfredsen

Kulturmiljøer i Lejre

Lejre Kommunes landskaber er kultur- landskaber, skabt ved isens nedsmeltning og menneskenes påvirkning.

Kun i fjordene, på nogle holme og kyst- strækninger samt i enkelte skovsøer fin- der vi ret upåvirket egentlig natur.

Sogn for sogn og ejerlav for ejerlav fortæller landskaberne hver deres histo- rie om menneskenes udnyttelse af dem gennem årtusinder.

Derfor er det ud fra et kulturhistorisk synspunkt naturligt at betragte landska- berne som helheder med landsbyer og herregårde, dyrkningsjorder, skove, enge og overdrev. Sådanne helheder, som of- test ejerlaug, kaldes kulturmiljøer.

Roskilde Amt har foretaget en fremra- gende registrering af kulturmiljøerne og peget på hvilke, der er bevaringsværdige og særligt bevaringsværdige.

Her er Lejre Kommune prioriteret me- get højt. Det giver sig selv, at området omkring det gamle Lejre er af både nati-

onal- og fællesnordisk interesse, men også meget store dele af vore øvrige land- skaber er af en kulturmiljømæssig værdi langt over landsgennemsnittet.

Variationen i landskaberne er stor fra isens nedsmeltning. Dette har givet en tilsvarende stor bredde i menneskenes udnyttelse af dem.

De jævne afsmeltningsflader blev til gode dyrkningsjorder med store lands- byer. Dødislandskaberne blev til skov og overdrev med små landsbyer. Moser og enge udnyttedes til tørveskær, græsning og høslet. Kysterne fik helt deres egen kultur med fiskeri, rørhøst og græsning på strandengene og de stejle kystskræn- ter.

Ud fra en kulturmiljøvurdering er det naturligvis vigtigt at bevare landskaber- nes fortælle værdi, men det er lige så vig- tigt at gøre sig helt klart, at den langva- rige menneskelige påvirkning mange ste- der har skabt stabile levesteder for et rigt plante- og dyreliv, som vil ændre sig væ-

sentligt – ofte til det mindre artsrige – hvis den menneskelige påvirkning ophører.

Derfor er det vigtigt at opretholde driftsformer som afgræsning og høslet. Dette kræver i dag tit en indsats fra det offentlige. Det kalder vi for naturpleje. Det burde hedde kulturpleje, for det er en lang kamp mod naturen.

Hvis for eksempel Ejby Ådal og kystskrænterne mod Isefjorden fik lov til at passe sig selv, ville vi miste en af Danmarks bedste botaniske lokaliteter og i stedet få slåenkrat, kåltidsler og tagrør. Derfor er naturplejen ubetinget nødvendig, og det er nu en kommunal opgave.

En anden stor kommunal opgave i de kommende år bliver at skabe bevarende lokalplaner for landsbyerne, hvor det mangler.

Det er også meget vigtigt at indtænke landsbyerne og bebyggelsen i det åbne land i den samlede planlægning.

I vore store landskabsfredninger ligger landsbyerne ofte som små øer i fredningerne.

Tiden er inde til at tænke i helheder – i kulturmiljøer.

Bevarende lokalplaner

I Lejre Kommune findes en lang række landsbyer, godser, husmandsudstyknin-ger og fritliggende bygninger, som udgør en vigtig del af vor kulturarv.

Denne er det en kommunal opgave at sikre gennem planlægningen, først og fremmest ved hjælp af bevarende lokalplaner.

For nogle landsbyer er lokalplaner allerede udarbejdede, men i mange landsbyer

mangler de desværre endnu. Desuden er flere af de eksisterende lokalplaner så gamle, at de trænger til en revision.

Flere af godserne er i forskellig udstrækning beskyttede af fredningsbestemmelser efter bygningsfredningsloven og naturbeskyttelsesloven.

Andre godser har utilstrækkelige eller slet ingen beskyttende bestemmelser.

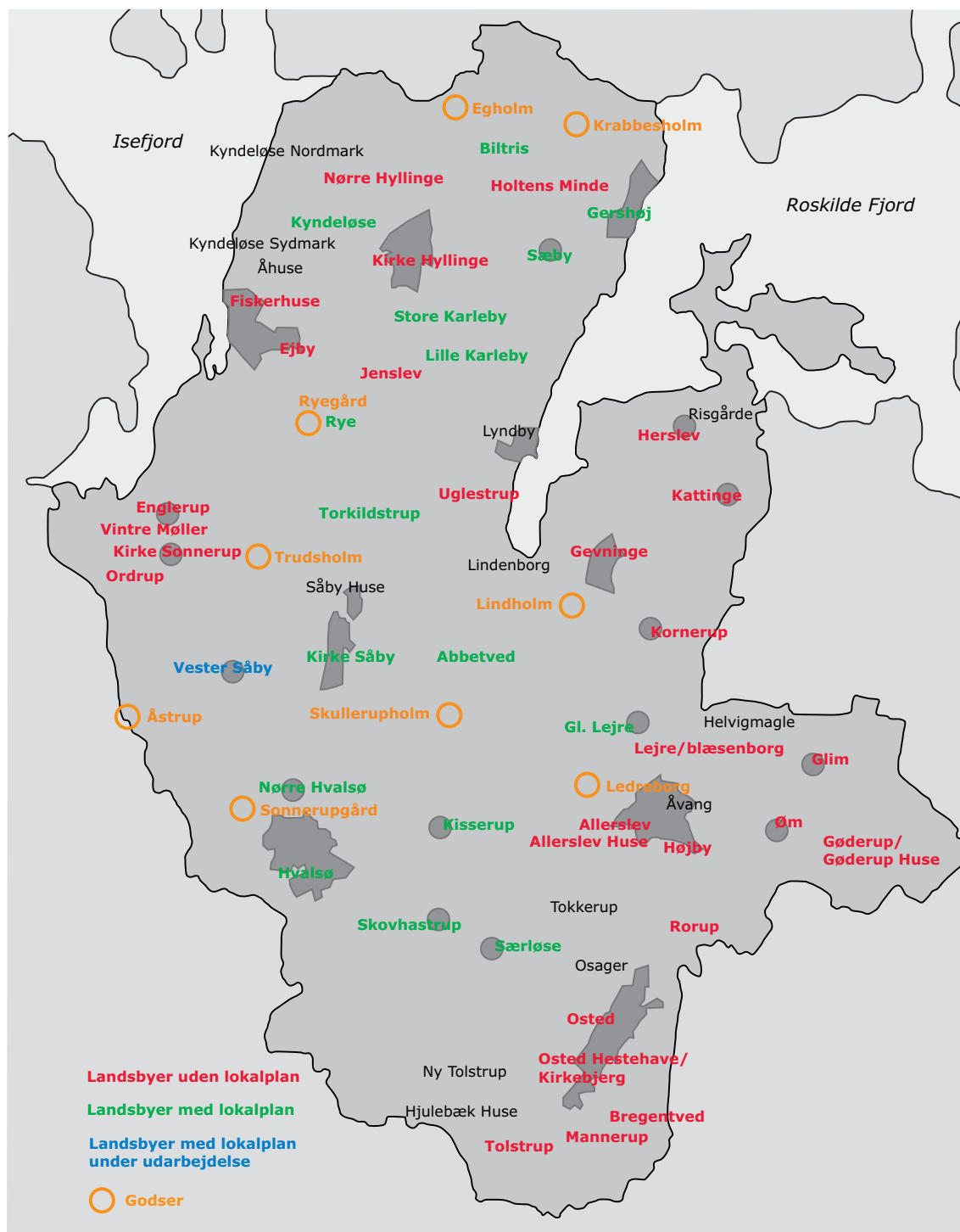
Gennem bevarende lokalplaner kan kommunen sikre sig indseende med det samlede kulturmiljø omkring godserne dvs. også avlsbygninger, tjenesteboliger, parker og allèer.

En bevarende lokalplan skal derfor indeholde bestemmelser om områdets afgræsning, nybygning, om- og tilbygning, bevaringsværdig bebyggelse, grønne områder og bevaringsværdig beplantning mv.

Desuden bør udarbejdes lokalplaner for nogle af husmandsudstyknin-gene. Vigtigst er Holtensminde, da den er unik på landsplan, fordi den er ældre end både lensafløsningsloven og udskiftningen og dertil velbevaret.

I det åbne land bør bevaringsværdig bebyggelse registreres i et kommuneatlas, og dette bør indgå i kommuneplanen. Herved kan kommunen også her få indseende med bevaringsinteresserne.

På kortet på næste side er angivet de lokaliteter, som de historiske foreninger vurderer er de allervigtigste set i en kulturmiljømæssig sammenhæng.

Landsbyer med lokalplan: Gershøj, Sæby, Biltris, Rye, Lille Karleby, Store Karleby, Kyndeløse, Gammel Lejre, Torkilstrup, Kirke Såby, Abbetved, Nørre Hvalsø Stationsby, Kisserup, Skov-Hastrup, Særløse.

Landsbyer med lokalplan under udarbejdelse: Vester Såby.

Landsbyer uden lokalplan: Nørre Hyllinge, Kirke Hyllinge, Ejby/Fiskerhusene, Jenslev, Englerup, Vintre Møller, Ordrup, Kirke Sonnerup, Uglestrup, Herslev, Kattinge, Gevninge, Kornerup, Lejre Stationsby/Blæsenborg, Øm, Glim, Allerslev inklusive Allerslev Huse, Højby, Gøderup inkl. Gøderup Huse, Rorup, Bregnetved, Osted, Kirkebjerg/Osted Hestehave, Mannerup, Tolstrup.

Godser: Egholm, Krabbesholm, Ryegaard, Trudsholm, Lindholm, Ledreborg, Åstrup, Sonnerupgaard, Skullerupholm.

Af Tove Binzer

Friluftsrådets lokale repræsentanter er glade for at kunne komme med følgende bidrag til DNS publikation om Naturen i Lejre Kommune.

Nationalparkarbejdet, som Friluftsrådet igangsatte og som de tre oprindelige kommuner, Bramsnæs, Hvalsø og Lejre, nu ny Lejre meget aktivt går ind og støtter, peger på, at Lejre Kommune, som et nationalt historisk og landskabeligt klenodie bør have:

- Renere vand i fjordene, flere enge, mere urørt skov, en sammenhængende formidlingsstrategi for både natur og kultur, sammenhængende stisystemer, vise nationens vugge, fastholde et levende landbrug, give kvalitetsoplevelser, rumme flere og større dyr, fastsætte langsigtede strategier for natur/kultur/turisme samt landbrug/erhverv.

For at få disse gode og indlysende fornuftige hensigter omsat til brugbare tilbud og muligheder for den nulevende befolkning og for deres efterkommere vil Friluftsrådet komme med følgende anbefalinger:

- Som en væsentlig del af Kommuneplanen for Lejre Kommune udarbejdes en plan for friluftslivet med visioner og tidsmæssigt fikserede mål og delmål – herunder kan Friluftsrådet anbefale følgende indsatsområder: Arealreservationer til bestemte aktiviteter, planer for konkrete områder – hvordan, hvornår mm., retningslinjer for kommunal stiplanlægning (vandring, cykling, ridning), retningslinjer for forbedring af rekreative sejladsmuligheder (f.eks. håndhævelse af forbud mod vandscootere og regler for sejlads med speedbåde), rekreative ruteforløb med støttepunkter med P-pladser og shelters og plads til autocampers, planlægning af offentlige erhvervelser af områder til fri-

luftsformål, herunder støttepunkter for friluftslivet (f.eks. køb af Borrevejle), natur- og kulturformidling ved skilte og aktive tilbud.

- Adgangen til det åbne land sikres og styrkes ved at få fjernet ulovlige Adgang Forbudt skilte og ved at etablere et tæt netværk af gennemgående stier og »gå rundt stier«. Der sikres passende stiforløb til befolkningen udenfor byernes stisystemer. Kommunen udarbejder en stifortegnelse og – gennem opkøb eller frivillige aftaler (Spor i Landskabet) – genetablerer nedlagte stier, opretter nye stier og ikke mindst får de eksisterende stier bundet sammen til gavn for befolkningens fysiske og mentale sundhed.
- På offentligt ejede arealer åbnes for færdsel langs ledelinjer som markskel og langs hegn.
- Cykelstier og ridespor etableres langs alle kommuveje.
- Ophalings-, isætnings-, og overnatningspladser etableres i forbindelse med sejlbare søer, åer og Roskilde- samt Ise Fjord.
- Adgangen til natur- og friluftsarealer skal sammentænkes med transportmulighederne til støttepunkterne.
- Naturområdernes tilstand og dermed diversiteten af fauna og flora sikres gennem aktiv pleje. Naturområderne bindes sammen med Grønne korridorer. Bjørneklo og Rynket Rose samt andre invasive planter bekæmpes effektivt i hele kommunen.
- Der oprettes et kommunalt Grønt Råd, hvor der ved to eller flere årlige møder foretages en gennemgang af kommunens plan og strategi for naturen og friluftslivet og hvor der kommenteres på den forløbne indsats og vedtages en anbefaling af kommende indsatsområder.

Det kulturhistoriske Landskab Nationalpark Lejre-Roskilde

Det Kulturhistoriske Landskab

- Et samvirke mellem myndigheder, museer, organisationer og lodsejere om det kulturhistoriske landskab på Roskilde- og Lejre-egnen

*Af Poul Bjerager, Projektleder
af »Det kulturhistoriske Landskab«*

DN i Lejre og Roskilde har gennem mere end to år været aktive i arbejdet med at formulere forslag til Nationalpark på Roskilde- og Lejreeggen. Initiativet blev taget af de lokale borgmestre med Virginia Holst, Hvalsø og Bjørn Dahl, Roskilde i spidsen. Med støtte fra Friluftsrådet fik vi status af Undersøgelsesområde og udarbejdede analyse og forslag til koncept for en sådan nationalpark - fuldstændig tilsvarende som de oprindelige syv statslige pilotprojekter gjorde.

Tilbage i 2003/04 var vi af staten udpeget som pilotprojekt, men det faldt på grund af modstand fra landbruget dengang. Med det nye projekt lykkedes det imidlertid at få enighed bordet rundt, også mellem landbruget og frederne. Vi afleverede en 200 siders slutrapport med 3000 siders bilag. Evaluering blev gennemført af eksterne konsulenter ligesom for pilotprojekterne, og vi blev bedømt fuldt ud lige så kvalificerede som dem. I 2005 blev vort projekt som det eneste danske nomineret til Nordisk Råds natur- og miljøpris pga. konceptets skarphed, områdets kvaliteter og deltagernes engagement.

Det foreslåede område kan ses på projektets hjemmeside. Det er stort, og omfatter hele 230 km² varieret landskab med fem landskabstyper, der fletter sig ind i hinanden:

- Fjordlandskabet: Landets smukkeste, med småøer, skove, strandenge og stadig renere vand.
- Godslandskabet: Landets største fredede godslandskab med 6 store godser på stribet, oprindeligt fredede med henblik på skabelse af en stor naturpark!
- Skovhøjlandet: Meget stort naturnært skov- og overdrevsområde, helt rent vand i skovsøerne.
- Agerlandet: Almindeligt og økologisk landbrug i et smukt kulturhistorisk landskab; stort potentiale for skabelse af brede naturkorridorer og naturstier ad frivillig vej.
- Købstaden: Roskildes grønne middelalderby er taget med for at sætte fokus på naturen i byen, sammenhængen mellem by og land og mellem natur og kulturhistorie.

Gl. Lejre fra luften.

Der er taget udgangspunkt i allerede freddede områder, i Habitatområder samt områder, der i forvejen i regionplanen er udpeget som særdeles/værdifulde landskaber. Styregruppens præmis om frivillighed er blevet opfyldt med den lov om Nationalparker, der ventes vedtaget inden sommerferien. Den tredje præmis for projektet var, at det skulle være et win/win projekt med plads til vækst både for natur, friluftsliv og bæredygtig og rentabel erhvervsudvikling.

Lejre / Roskilde-projektet bør udpeges som nationalpark fordi:

- Det er et sammensat område af flere natur- og landskabstyper, hvoraf følger stor biodiversitet
- Samspillet mellem menneske og natur gennem tiderne kan ses, høres og mærkes her, tæt på.

- Lejre/Roskilde er Danmarkshistoriens vugge med en uovertruffen kulturhistorisk diversitet.
- Projektet opererer nyskabende med dynamik, netværkstilgang og synergi-effekter.
- Projektet er det billigste/mest kosteffektive af de 10 kandidater: største effekter for færrest penge. Organisationen er på plads og klar til formidling fra dag et.

Det er styregruppens holdning, at Danmark har brug for mindst en håndfuld nationalparker for at få spredning både geografisk, indholdsmæssigt og idemæssigt. Det er vor opfattelse, at vi er godt med i feltet og har en realistisk chance for udpegning.

Projektet er etableret med foreløbigt kontor på Roskilde Museum og egen hjemmeside: www.kulturnatur.dk

Dansk Ornitologisk Forening

Dansk Ornitologisk Forening

*Af Hans Harrestrup Andersen og
Pelle Andersen-Harild.*

Lejre kommune er en af Danmarks mindste, alligevel findes i kommunen et af landets fornemste naturområder – Roskilde fjord. Fjorden er EF-fuglebeskyttelsesområde og EU-habitatområde. Såfremt et fuglebeskyttelsesområde regelmæssigt huser mere end en procent af den nordvesteuropæiske bestand af en given art, har området international betydning for denne art.

Roskilde fjord er af international betydning for følgende trækkende og overvintrende vandfugle: knopsvane, sangsvane, grågås, troldand, hvinand, stor skallesluger og blishøne. Fjorden er omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet, fordi der i fjorden yngler fugle, hvis levesteder kræver særlig beskyttelse, i dette tilfælde skarv, hav- og fjordterne samt klyde. Endnu en art er kommet til i vinteren 2006-2007, den måske mest spændende af dem alle, den største ørn i vores verdensdel – havørnen.

Fuglebeskyttelses- og habitatområdet Roskilde fjord omfatter desuden Bognæs og Store Kattinge sø. Skønt Lejre kommune er fattig på landområder af international betydning for fuglene, er den syd-

lige del af Roskilde fjord til gengæld af uvurderlig betydning for vandfugle som svaner, gæs, ænder og blishøns. I træktiderne, forår og efterår, samt om vinteren opholder der sig regelmæssigt i kommunens del af fjorden 1.000 sangsvaner, 1.000 knopsvaner, 1.500 store skalleslugere, 2.000 hvinænder, 20.000 troldænder og 15.000 blishøns. Baggrunden for de store fugleforekomster er rigelig forekomst af føde i fjorden i form af vandplanter, muslinger og småfisk. Vandplanterne har været i tilbagegang de senere år på grund af den fortsat ringe vandkvalitet, der er forårsaget af tilledning af næringsstoffer fra landbruget. Også bestanden af småfisk er, af ukendte årsager, i tilbagegang.

Landskaberne ud mod fjorden rummer andre store naturværdier heriblandt de beskyttede og truede naturtyper overdrev og strandeng. Et overdrev er et udyrket, oftest næringsfattigt, areal, der afgræsses ekstensivt af kreaturer og heste. På overdrev forekommer en lang række fåtallige og sjældne planter som kornet stenbræk, knoldet mjødurt, knoldranunkel og hjertegræs. På overdrevet findes

også træer og tornede buske, der kan tåle græsningen, f.eks. skovæble, tjørn, slåen og forskellige rosenarter. Biotopen er fremragende for sommerfugle, cirka 25 arter er truffet på de danske overdrev. Fuglelivet er præget af engfuglene f.eks. engpiber, sanglærke, tornsanger og gulspurv, i sjældne tilfælde rødrygget tornskade, der er tæt på at forsvinde fra vort land. Om vinteren ses undertiden stor tornskade. En strandeng oversvømmes ofte i vinterhalvåret, plantevæksten er derfor præget af arter, der tåler salt eksempelvis annelgræs, strandvejbred, strandasters, strandmalurt og kokleare. På strandengen yngler terner, strandskade og stor præstekrave, om vinteren optræder dværgfalk, stenvender og sortgrå ryle.

Bognæs huser de fleste af vore rovfugle: havørn, musvåge, hvepsevåge, spurvehøg, duehøg og tårnfalk samt i øvrigt natugle skovhornugle, stor flagspætte, ravn og af og til Europas største spætte-sortspætten. Også en af landets største fiskehejrekoloni forekommer her, ligesom en stabil skarvkoloni på 800-900 par. Hvis man med tiden beslutter sig for at udlægge Roskilde fjord som nationalpark, vil det være oplagt at medinddrage Bognæs og lade skovarealerne ligge hen som urørt skov dvs. uden forstmæssig regulering og udnyttelse.

I Store Kattinge sø ses i træktiden regelmæssigt rastende fiskeørn, ligesom isfuglen er en almindelig vintergæst.

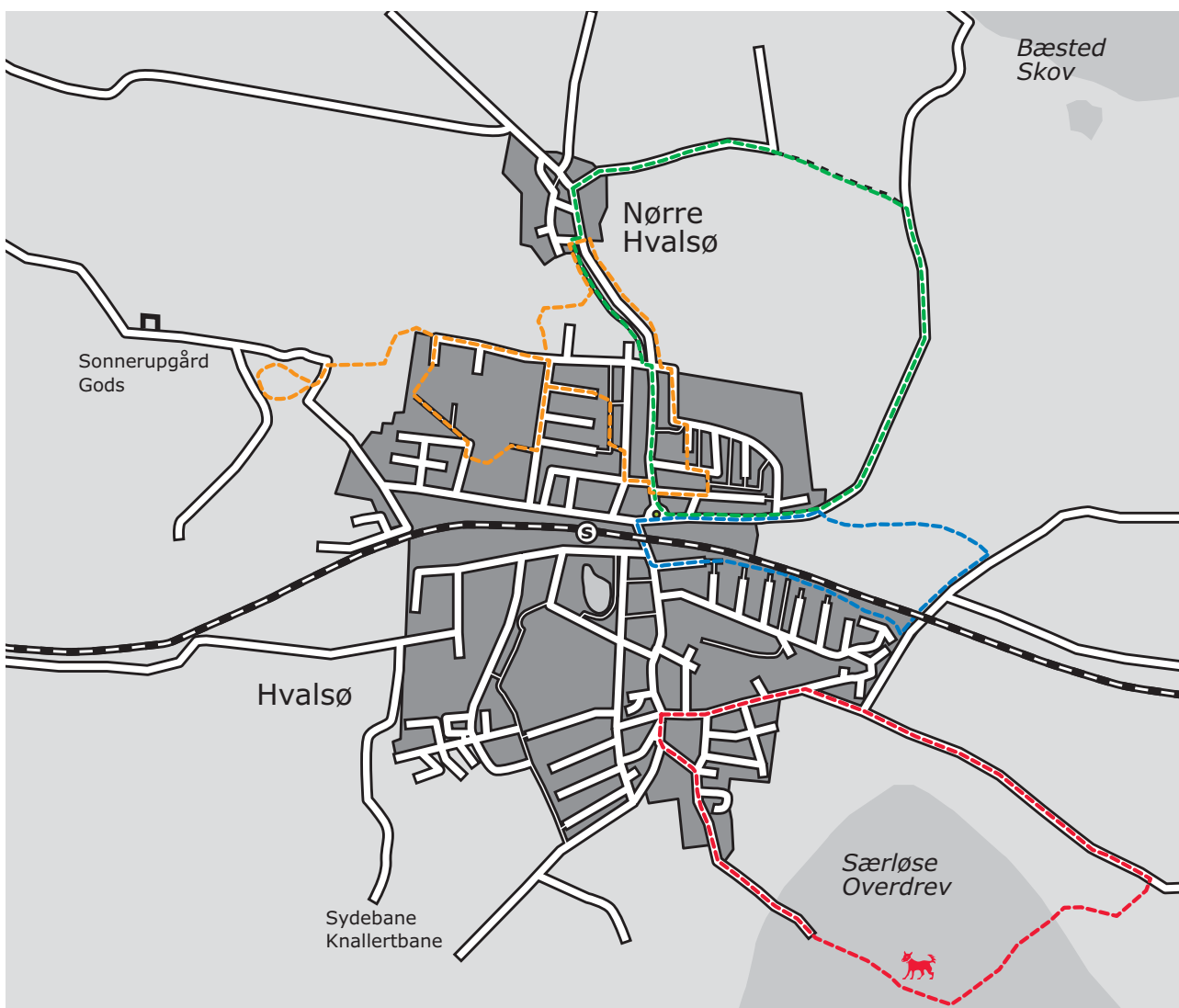
Roskilde fjord er, som mange af Danmarks øvrige forholdsvis intakte natur-

områder, et mål for manges interesser: fiskere, jægere, fritidssejlere, fuglekikkere, botanikere, arkæologisk interesse-rede samt weekend- og feriegæster. Store sommerhusområder omgiver fjorden. De forskellige naturtypers indbyrdes samspil er af fundamental betydning for områdets biologiske funktioner. For at bevare fjordens internationale betydning er det nødvendigt at den rekreative benyttelse ikke går ud over områdets funktion som raste- og fourageringsområde for fjordens fugle. Derfor er dele af fjorden udlagt som jagtfrie områder og med visse begrænsninger for sejladsen. Desuden er det af afgørende betydning, at vandkvaliteten i fjorden forbedres, så bundvegetationen af f.eks. ålegræs atter kan brede sig, således at risikoen for iltsvind mindskes. Uden et rigt og alsidigt spisekammer vil antallet af vandfugle gå tilbage, og områdets internationale værdi forringes.

Det er Lejre kommunalbestyrelses ansvar at leve op til fugledirektivet, habitatdirektivet og vandrammedirektivet. Disse direktiver kræver af de danske myndigheder, at der tages foranstaltninger for at sikre og forbedre områdernes naturkvaliteter, herunder at tilladning af næringsstoffer til fjorden reduceres væsentligt, og at den rekreative udnyttelse holdes på et niveau, der sikrer, at områdets internationale værdier bibeholdes.

Også vore vilde fugle er afgørende indikatorer for vort miljøes kvalitet. Nedgange i bestandene kan vi roligt tage til indtægt for, at der er noget, vi bør gøre bedre.

Vandreture i Hvalsø by og omegn

Blå sti

Sti på grønt område langs med jernebanen. Det meste af ruten er markveje og stier, men en del er mere eller mindre ødelagt, så turen er ikke handicap-/barnevognsvenlig. Turen tager ca. 30 min.

Orange stier

Den østlige del er gemmen villaområde, marker og idrætsplads. Turen tager ca. 30 min., og er handicap-/barnevognsvenlig.

Den vestlige del er gennem villaområde, stier langs marker og gennem skov. Her er det sværere at komme frem. Turen tager ca. 30 min.

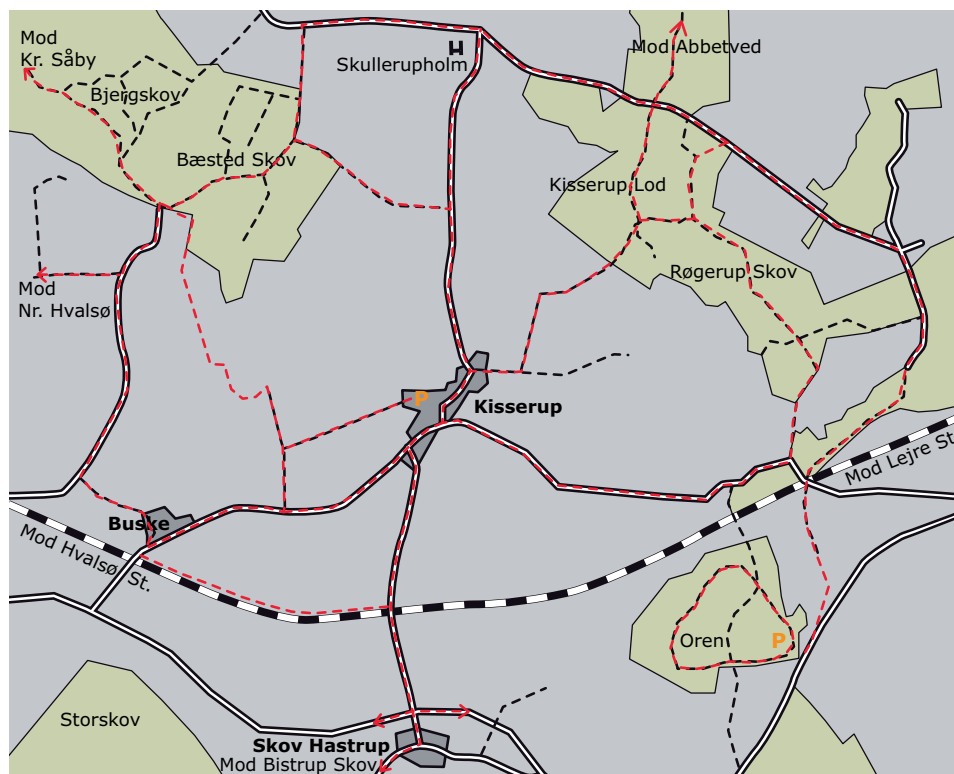
Grøn sti

»Jorden rundt« Fortrinsvis over åbne marker og markvej til Nr. Hvalsø med gadekær. Ikke handicap-/barnevognsvenlig. Turen tager ca. 1 time.

Rød sti

Det meste af ruten går gennem skov (Storskov) og over marker. I Særløse Overdrev findes endvidere en hundeskov hvor det er tilladt at slippe hunden. Tid; så lange du orker!

Vandreture med udgangspunkt i Kisserup

Mod vest følges Aggerupvej (grusvej) til et T-kryds. Her er flere muligheder:

- Til højre mod NNV er en trampesti, der fører uden om Kisserup Mose og til enden af grusvejen Bentsensvej. Vejen kan følges lige ud ind i skoven, og mod højre tilbage mod Kisserup. Turen er ca. 1½ time og er ikke handicap-/barnevognsvenlig. Ridning kræver licens.
- Til højre ad trampesti til Bentsensvej men med afbøjning til venstre mod asfaltvej og mod Hvalsø.

Her kommer nye muligheder:

- Fortsæt mod Nr. Hvalsø, her skal drejes mod højre ad en grusvej ca. 500 m efter asfaltvejens begyndelse – ca. 1 time til Nr. Hvalsø.
- Fortsæt lige ud til Hvalsø.

Her er igen nye muligheder:

- Efter ca. 1.500 m kan man dreje til venstre ved skiltet mod Ravnsbjergvej mod SSØ tilbage mod Ravnsbjergvej og videre til venstre ad cykel- og gangstien mod Kisserup. Drej til venstre ad Aggerupvej og følg denne tilbage til kirken.
- Drej til venstre mod Ravnsbjergvej, derefter

mod højre mod Hvalsø og efter ca. 200 m mod venstre. Følg så vejen langs jernbanen til Bryggervej og så til venstre mod Kisserup via Aggerupvej og Ravnsbjergvej. Turen er handicap-, barnevogns-, og cykelvenlig.

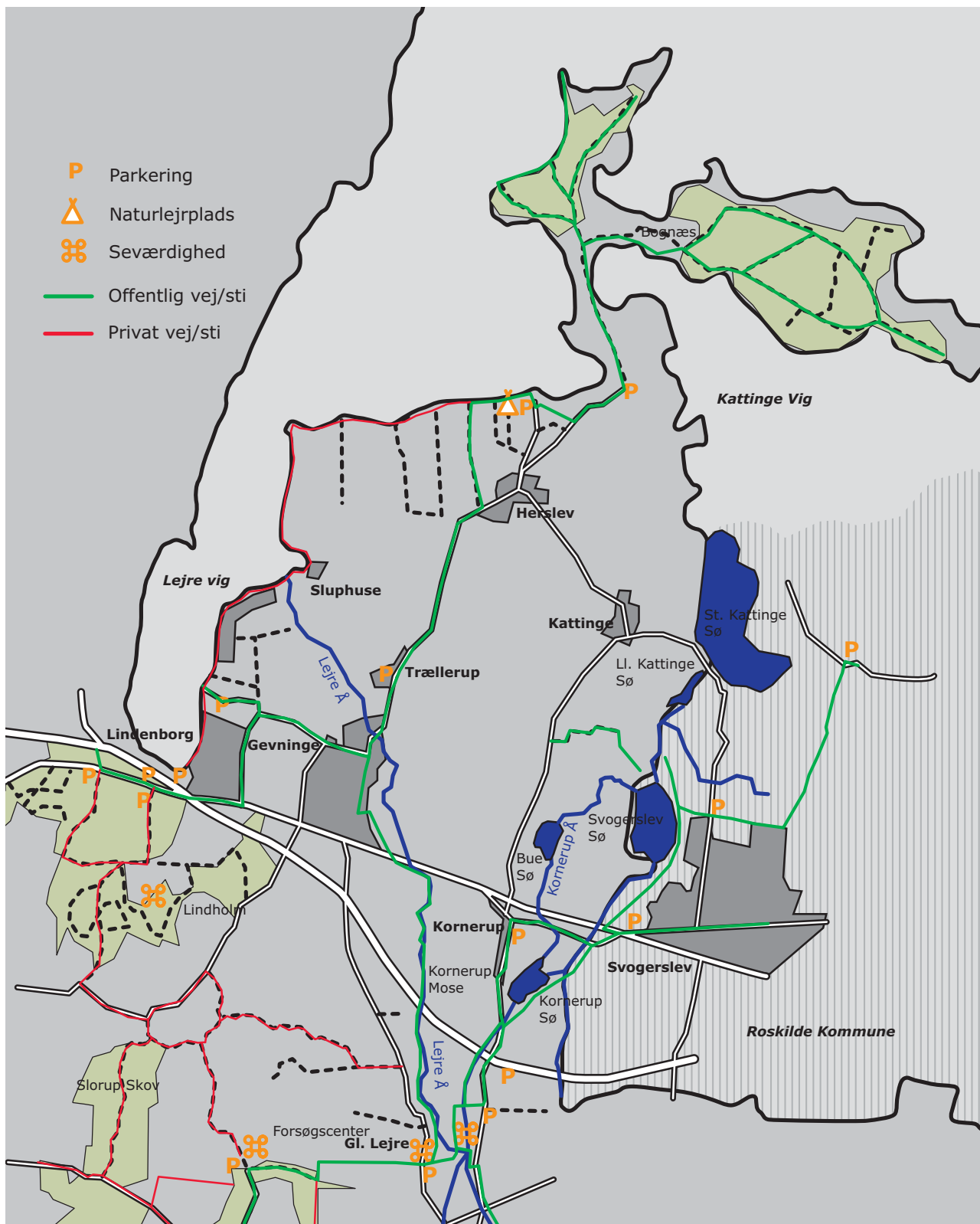
Mod NØ er der asfalteret vej mod Skullerupholm (2 km) med afstikker til venstre til Bjergskov – retur via Bentsensvej. Eller med tur mod N i Bjergskoven, tilbage til asfaltvej og derefter til højre mod Skullerupholm og Kisserup. Turen er ca. 6 km.

Mod øst er grusvejen mod Ledreborgskovene, der kan følges mod højre til Hule Mølle, ledreborg Slot og Lejre Forsøgscenter. Ligeud mod Abbetved og til venstre mod Skullerupholm. Turene vil oftest tage 2-3 timer til fods.

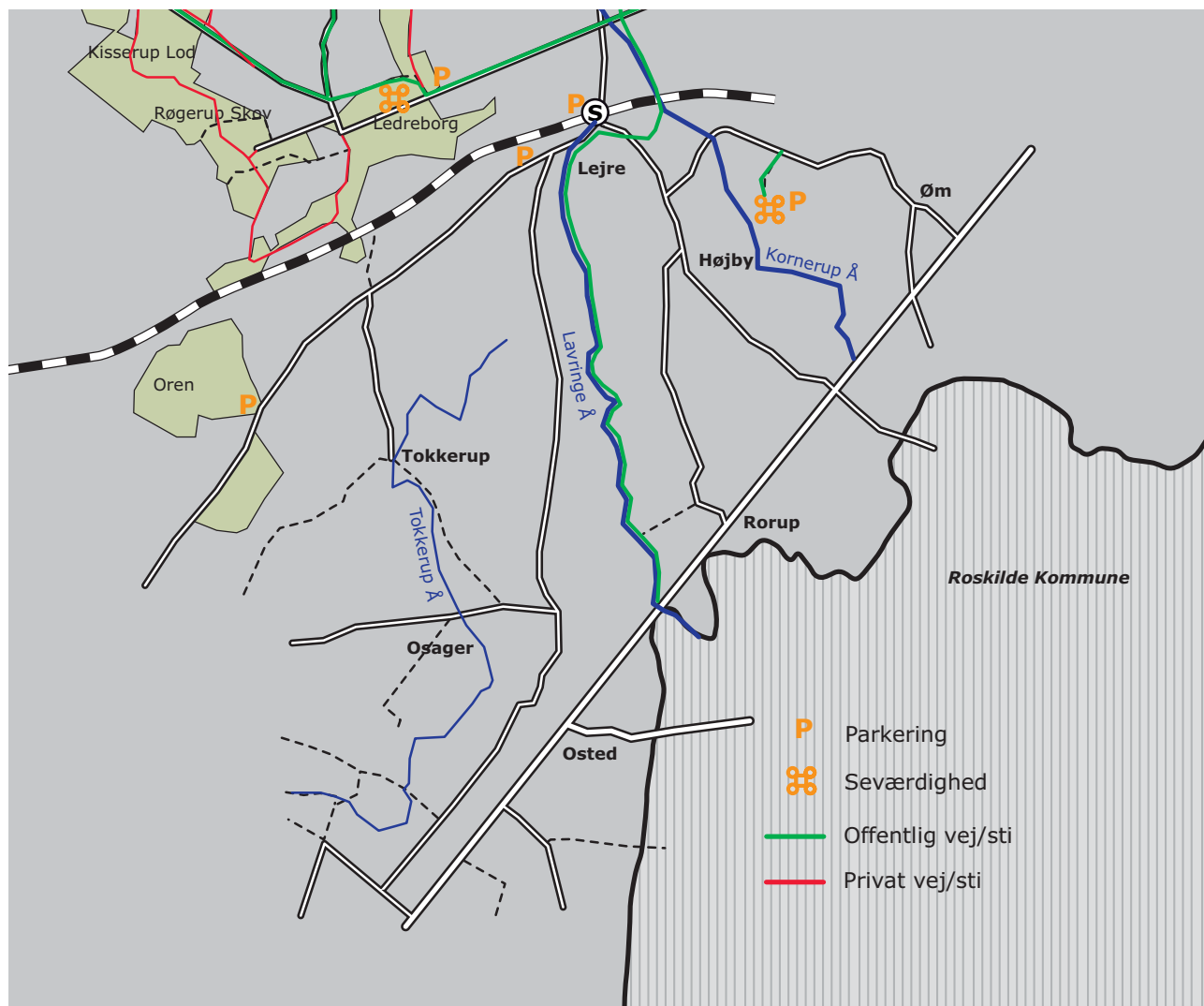
Mod øst er der asfaltvejen mod Hule Mølle med muligheder for at gå mod venstre tilbage gennem skoven til markvejen til Kisserup. Ca. 8 km.

Mod syd kan Bryggervej føre til landsbyen Skov Hastrup og via en grusvej langs jernbanen til Ravnsbjergvej med drejning mod højre mod Kisserup. Turen varer ca. 1½ time.

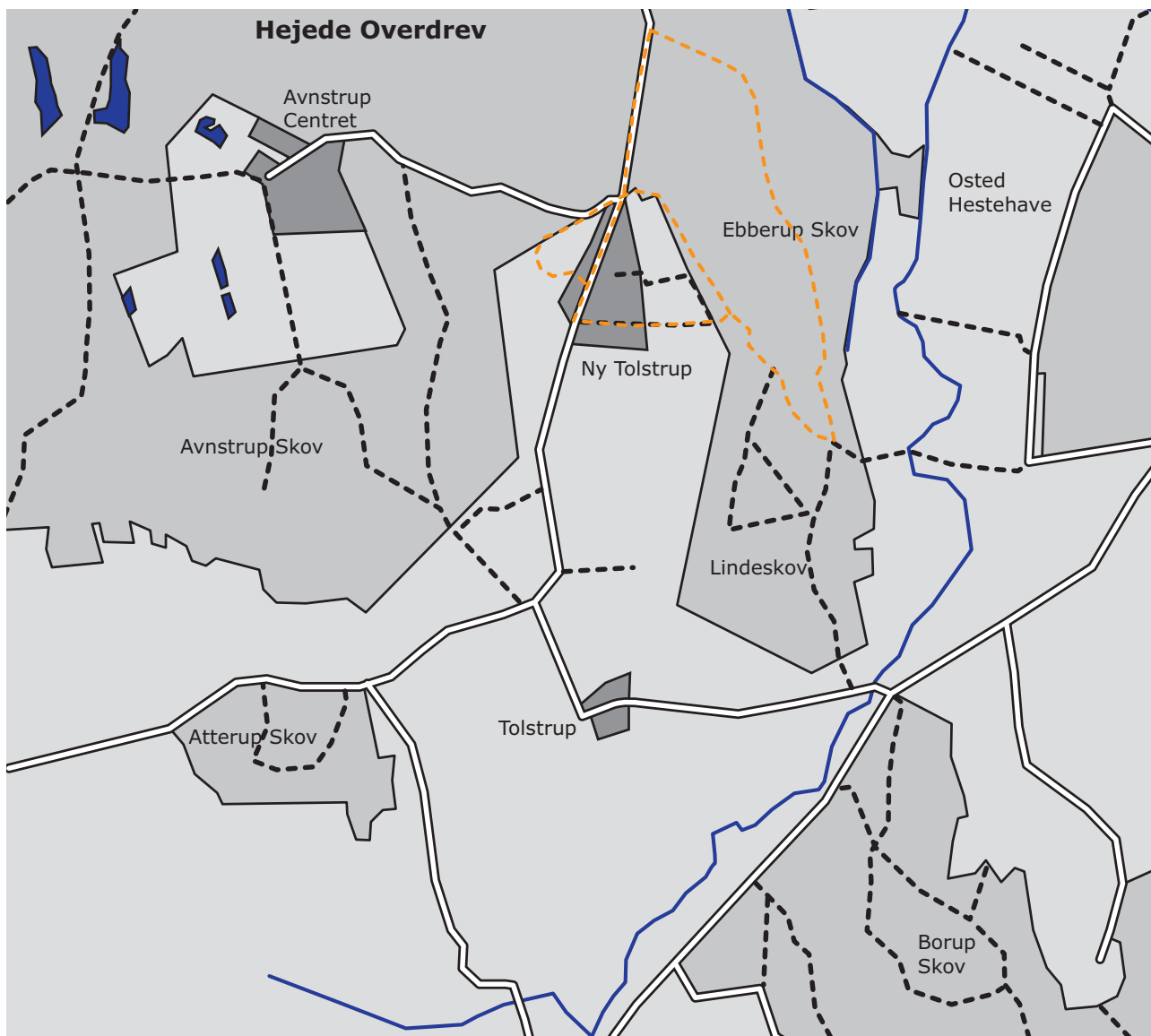
Vandreture i den nordlige del af den gamle Lejre Kommune

Vandreture i den sydlige del af den gamle Lejre Kommune

Vandreture i Ny Tolstrup

Der er mange dejlige ture i Ebberup Skov, Orup Skov, Avnstrup Skov, Hejede Overdrev, Lindeskov og ikke mindst Særløse Overdrev.

Gå-rundt-ture i Ny Tolstrup

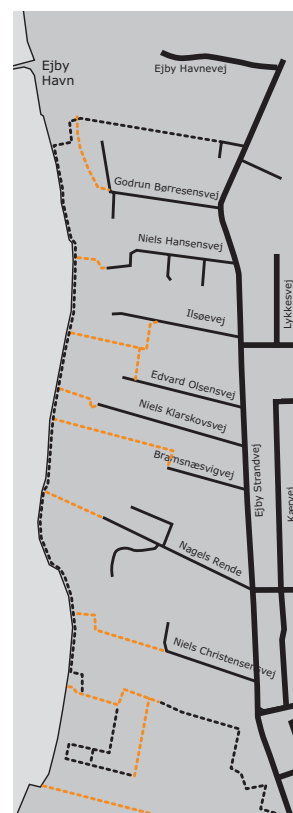
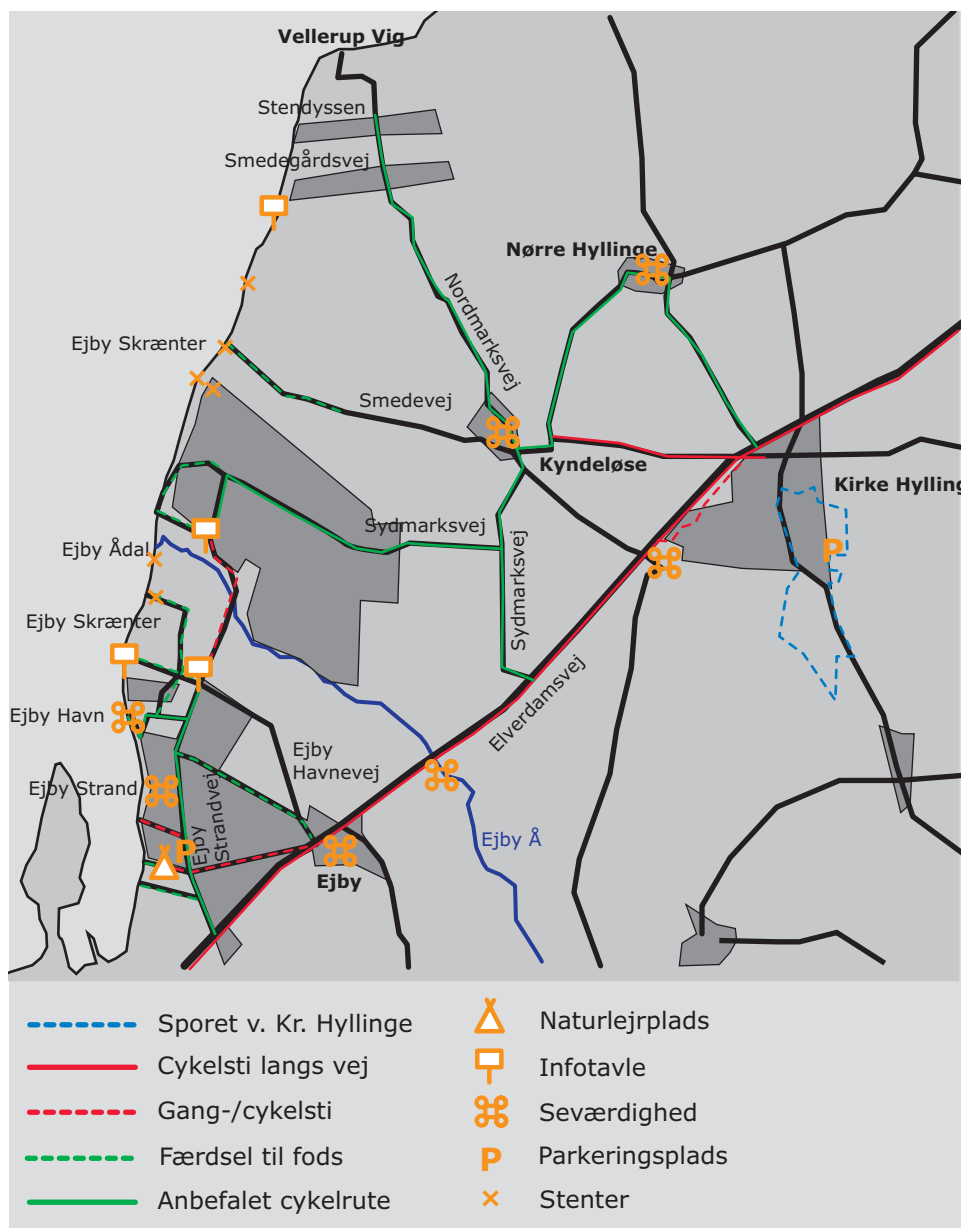
Fra Tokkerupvej ind mod Sognegården, over idrætspladsen, bag om byen, gennem et lille stykke af Hejede Overdrev, til højre ud på Avnstrupvej og tilbage til udgangspunktet på Tolstrupvej. Turen er ca. 1,2 km. og ikke handicap-/barnevognsvenlig.

Fra Tolstrupvej ad Ebberupvej til den fredede Ebberup Skov som ejes af Eriksholm Gods, til venstre ad første vej øst om byen.

Følg stien gennem et lille stykke af Orup Skov som er statsskov under Odsherred skovdistrikt. Ad Tolstrupvej tilbage til udgangspunktet. Turen er godt 3 km. og ikke handicap-/barnevognsvenlig.

Fra Tolstrupvej ad Ebberupvej til Ebberup Skov. Følg vejen til højre. For enden af vejen kan man gå til venstre gennem et smukt og varieret stykke skov. Videre frem til Skytteportsvej og dermed Orup Skov. Følg vejen ud til Orupvej, til venstre til Tolstrupvej og dermed udgangspunktet. Turen er ca. 5 km. og ikke handicap-/barnevognsvenlig.

Vandreture i Ejby og omegn

Smutveje til stranden i Ejby

Det skal være muligt at komme til stranden i Ejby af de små stier markeret med orange på kortet herover.

Ejby Ådal og på Ejby Skrænter

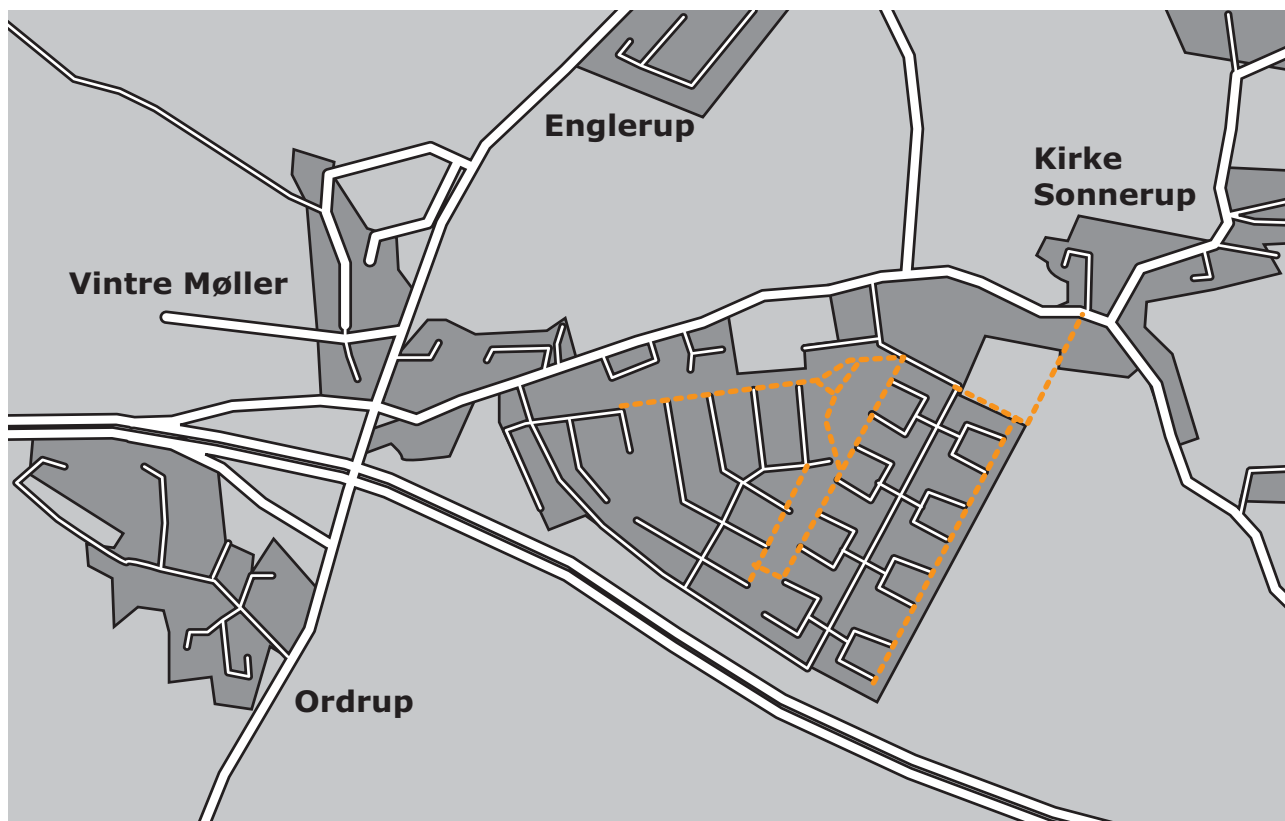
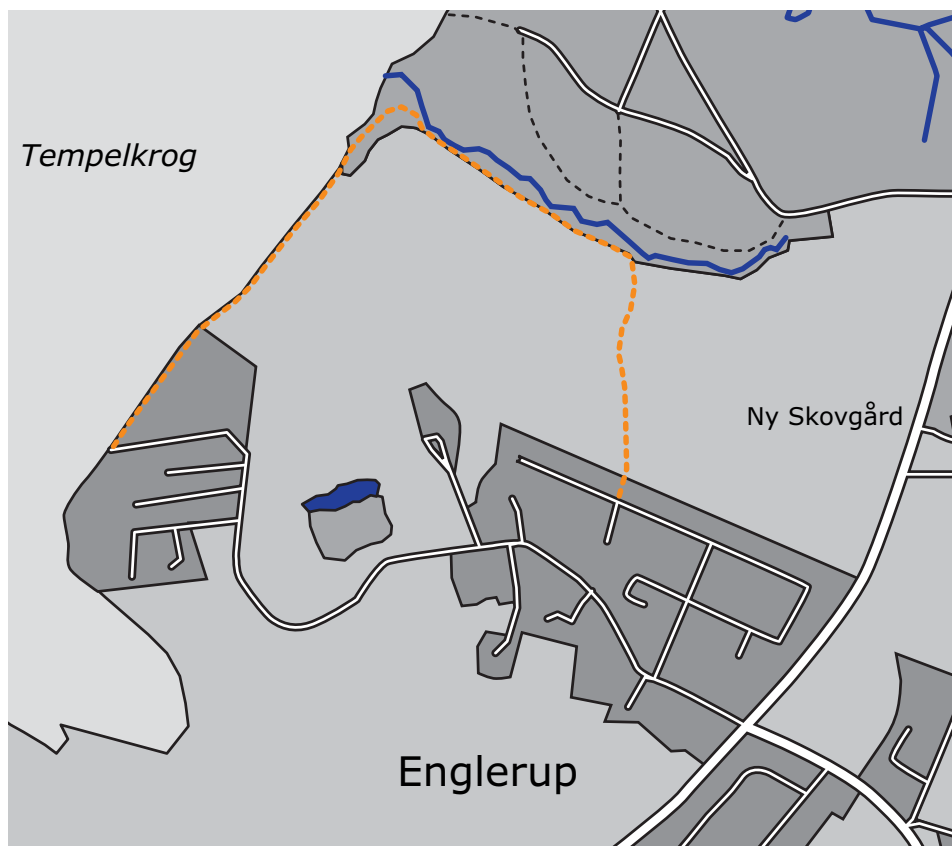
Området er fredet og privatejet, men lodsejeren har været imødekommende ved at tillade færdsel i de folde hvortil der er opsat stenter (overgange) over hegn. Hegnene må kun passeres via disse stenter. Man må ikke færdes på dyrkede marker, i haver eller indhegnede folde. Der må ikke tændes bål eller opsættes telte, ligesom vilde planter ikke må plukkes eller graves op. Hunde skal være i snor og der må ikke rides.

Mod Isefjorden syd for Ejby findes en naturlejrplads med grillsted, vandhane og toilet.

Det er tilladt at færdes til fods langs strande fra naturlejrpladsen til Vellerup Vig.

Man kan følge »spor i landskabet« ved Kirke Hyllinge – ruten er afmærket med gule pile.

Småture i Kirke Sonnerup og Englerup

Kolofon

Fotos

Erik Hansen
Søren Peter Pinnerup
Karsten Linding
Åse Larsen
Steen Fogde
Bent Gottfredsen
Morten Høiland-Hansen
Ole Malling

Redaktion

Erik Hansen

Grafisk arbejde

Tove Skou Roer

Oplag

1.700

ISBN

978-87-87030-06-9

Tryk

Formula

Billeder på bagsiden

Broget Læderporesvamp, Bjergskov

*Alm. Hedelibel-han soler sig på
valmuefrøkapsel, Højby*

Grene med frost

Det hvide C på gråpære

Skalletræk i Kornerup Å

*Tjære-nellike på Landevejshøjen,
Højby*

Danmarks Naturfredningsforening er Danmarks største grønne forening. Den er stiftet i 1921 og har idag 96 lokale afdelinger, der dækker en eller flere af landets kommuner. Foreningens overordnede og langsigtede mål er, at Danmark bliver et bæredygtigt samfund med et smukt og varieret landskab, en rig og mangfoldig natur og et rent og sundt miljø. Foreningen arbejder for gode naturoplevelser og med emner som naturbeskyttelse, planlægning, adgang til naturen, lovgivning og oplysning.

Foreningen har 140.000 medlemmer, hvoraf 2.000 er aktive og bruger en del af deres fritid på at arbejde for foreningens formål – for eksempel udarbejdelsen af denne folder. I Lejre Kommune er der godt 1.000 medlemmer.

Vi arbejder især med den danske natur og mulighederne for at opleve den. Mere brede

miljøemner er også inden for arbejdsområdet ligesom internationalt engagement især gennem EU og Danmarks nærområder, Østersøen og Nordsøen.

I arbejdet med den danske natur søger Danmarks Naturfredningsforening at sikre, at tabet af den biologiske mangfoldighed standser. Derfor beskæftiger foreningen sig også med land- og skovbrugets produktionsmetoder, der har afgørende indflydelse på naturens vilkår.

**Du har brug for naturen.
Og den har brug for dig!**

Danmarks Naturfredningsforening
Tlf.: 39 17 40 00
dn@dn.dk
www.dn.dk

Danmarks
Naturfredningsforening